

Fünfspitz nad Rabljem

Foto dr. A. Brilej

Dr. A. Brilej:

Poskus na Fünfspitz (Cinque Punti)

Konec junija (28. VI.) lanskega leta me je zopet enkrat potegnilo čez mejo v prelepe hribe okrog Trbiža in Zajzere. Pot sem nastopil z obilnim nebeškim blagoslovom: od Ljubljane do Jesenic je lilo ko iz škafa. Ves potrt sem iz železniškega voza gledal to obupno vreme. Zanašal sem se pa na barometer, ki je že nekaj dni sem vztrajno lezel navzgor. Ni me varal. Na Jesenicah je bilo nebo že umito. Dolina proti Planici malone čista; ko smo pridrdrali do Dovjega, pa je že toplo sijalo in grelo ljubo solnce, dobrotnik in prijatelj planincev.

V družbi dveh duhovnikov, ki sta vodila skupino deklet na Višarje, sem prestopil mejo. V Trbižu mi je povedal krčmar, ki mi je postregel z ledenohladno »aranciato«, da odhaja »corriere« (avtobus) proti Bovcu šele ob 7 in 5 minut. Bilo je sredi popoldneva in prevročje, da bi hodil po neusmiljeno razgretih asfaltnih cestah v

mestu; zato se mi je zdela kar srečna misel, da bi si ogledal dever Zilice, ki nosi v Trbižu nesmiselno in spakedrano ime »Schlitz-Schlucht (Klamm)«. Pogled v to nad 60 m globoko, romantično tesen se nudi popotniku že z vlaka. Zaradi hladu, ki sem ga slutil doli ob divje razpenjeni Zilici, mi je bil ta izprehod še bolj vablјiv.

Stopil sem torej čez železniški most in krenil na desno v borov gozdiček, kjer je mlad parček zaverovano sledil oblakom na nebu. Nato sem se spustil po strmi stezi v dever. Pričakoval sem, da lokalno tujskoprometno društvo, ki se v Italiji imenuje »Azienda del soggiorno«, skrbno čuva to lepo privlačnost trbiškega mesta. Zato sem bil nemalo začuden, ko sem opazil polomljene ograje in mostiče, po katerih je treba drzno telovaditi in plezati, ako si hočeš ogledati največjo prirodno zanimivost Trbiža, tesen Zilice. Na nekaterih mestih se leseni hodnik, ki je bil prvotno s koli podprt in z žicami priklenjen ob skale, kar naenkrat neha, tako da premišljuješ, ali bi tvegaj nerodno plezanje po izpranem skalovju, da dosežeš naslednji, glavni del hodnika. Ko sem kobalil po takem nerodnem presledku, sem naenkrat zaslišal prestrašen vzklik z višave. Na mostu nad menoj sta stali ženski in sta me z glasom in s kretnjami rotili, naj preneham. Z vrha se je moje početje nemara zdelo bolj tvegano, nego je bilo v resnici: saj sem imel ravno na tem mestu dovolj varnih stopinj in oprijemov. Mimo mičnega slapiča sem dospel do mesta, kjer je v skalo vtisnjena plošča, posvečena spominu Karla grofa Arco-Zinneberga, ki se mu je ta tesen tako priljubila, da je dal leta 1874 skozi njo zgraditi pot, ki sem jo našel v tako zapuščenem stanju.

V večernem hladu smo odbrzeli iz Trbiža v avtobusu, ki je bil poln vesele mladine, samih 12—14 letnih deklic, ki so ves čas vožnje živahno čebļjale in vmes zvonko prepevale italijanske pesmi. Zato sem se nekoliko začudil, ko jih je naenkrat šofer po slovensko poklical k redu: »Presnete punce, če boste še naprej skakale po vozu, vas bom vse ven pognal!« — Tišina, ki je nastala po teh besedah, mi je pričala, da so ga vse dobro razumele; pozneje mi je vozač na moje vprašanje pojasnil, da dandanes Rabeljčani govore kar tri jezike: slovensko, nemško in italijansko.

Po krasno vzdržani cesti smo se vozili ob bistri Zilici mimo Mrzle vode, kjer dobi rečica ime Jezernica, v staroznano rudniško naselje Rabelj v vzožju »Kraljeve gore«. Komaj sem skočil z voza, že sem porabil zadnjo svetlobo, da sem naglo posnel Fünfspitz, ki kipi tih nad selom v višavo in s svojimi smelimi roglji ob prvem pogledu osvoji pozornost planinca. Nato sem zadel oprtnik na rame in se ogledal po vasi zaradi prenočišča. Dobil sem ga v gostilni »Pri pošti«, pri A. Scheidenbergerju, že na koncu vasi ob gornji predilski cesti.

V somraku sem stopil še par sto metrov po tej cesti, da bi se naužil pogleda na to gorsko jezero, ki na svoji mračni gladini zrcali vrhove Predelske Glave in Jerebice. Opazoval sem svetle, zelene vode Jezernice, ki na eni strani zasipa jezero, na drugi strani pa z močnim šumenjem zapušča njegovo mirno korito, ter motril in

ugotavljal vrhove Julijcev, ki so gledali izza Jerebice, dokler ni noč zagrnila gore in vode v svoj temni plašč. Na povratku sem došel rudarja, ki je zaposlen v rudnikih cinka in svinca v Kraljevi gori (Königsbergu). Nagovoril me je z nemškim pozdravom; ko pa mi je povedal, da je doma nekje pri Gorici, sva se seveda pomenila po naše. Pravil mi je, da zasluži okrog 20 lir dnevno in da ima prehrano v posebni delavski kuhinji. Splošno je zadovoljen s svojim položajem in zaslužkom. Kolikor je bilo še v mraku mogoče, sva opazovala razrite boke Königsberga, ki je ves preluknjan od rovov in hodnikov, tako da gledaš gori naravnost v drobovje.

Ves dan sem bil kolebal, ali bi šel naslednji dan na Kraljevski hrib (Königsberg) ali na Fünfspitz. Razrita podoba »Kraljeve gore« zaradi rudarskih naprav ne obeta samotnosti in nedotaknjene prirodnosti, ki jo vsaj jaz vedno iščem v gorah; zato sem se odločil za Fünfspitz. Toda kod in kako? Moj znanec rudar mi je dejal, da rinejo Rabeljčani kar naravnost navzgor po jarku, ki se pričinja na koncu vasi in vodi v vzhodni smeri proti »Peterim rogljem«. Nasvetoval mi je, naj storim takisto. Višje gori se mi bo že odprl kak dostop.

Med večerjo je v gostilni k meni prisedel mesar iz naših krajev, ki kupčuje z živino v Trbižu in okolici. Bil je zgovoren človek; povedal mi je marsikaj zanimivega o narodnostnem pokretu v tem po Nemcih naseljenem kraju, kjer so zdaj hiše opremljene z velikimi napisy: »Viva Mussolini«, »Wa il Re«, »Noi tireremo diritto!« »Duce a noi!« itd. Nemško prebivalstvo Rablja in Kanalske doline močno privlačuje povečana Nemčija. Najboljši dokaz za to je dejstvo, da se je ogromen del prebivalstva ob priliki nedavnega glasovanja odločil za preselitev v Nemčijo. Baje je celo precej Slovencev iz te doline sledilo nemškemu zgledu.

Naslednje jutro sem že ob petih korakal skozi speči Rabelj. Točno po navodilu sem krenil pri zadnji hiši s ceste na kolovoz, ki vodi mimo neke kmetske hiše proti gozdu ob tako zvanem Gamsovem jarku (Gamsgraben). Pot je bila izdatno označena s kravjimi markacijami; ker sem vedel, da so gori pod Fünfspitzom razsežne planine, mi je bil ta znak zanesljiv kažipot do vznožja »Peterih rogljev«. V gozdu je dišalo po baldrijanu; še preden sem zagledal bele in rdečkaste kobiljce te rastline, sem zavohal njen pronicavi vonj. Rožnati, sedečemu ptičku podobni cveti naglavke (Cephalantera rubra) so stali posamič v senci med drevjem; vedno znova mi razveseli oko ta mična orhideja. Višje gori se pot primakne h globokemu prepadu, ki se kot vlažno žrelo odpira na levi: hladna in temačna deber sega prav tja pod navpične, mokre stene, ki se strmo poganjajo v višave, koder kipe pod nebo od solnca ožarjeni vrhovi Fünfspitza. Široka peščena pot, bolj kolovoz ko steza, se strmo dviga proti gozdnatemu robu. Na levi in desni jo spremljajo rušnati obronki, polni gostih blazin osmerolistne alpske velese. Bele glavice aster in skromne mračnice so nagosto zasedle prostor, zemljo in solnce, med rušje se vpleta bledomodri kras planinskega srobotu.

Kratek oddih porabim za pogled proti jugozapadu. Tam se blišče prostrana snežišča pod belimi stenami in vrhovi Črneljske špice, Prestreljenika in Kanina. Pot je naenkrat pretrgana. Sneg, led in vodovje je razgnalo in odneslo pesek in ruše. Pogled beži naravnost v vlažno tesen. Zaviti moram na desno v strmi breg, kjer si s koleni in z rokami pomagam čez nerodno mesto. Kako pridejo tod mimo krave, mi je uganka. Onstran roba me čaka presenečenje. Med smrečjem in ruševjem se širijo razkošni, bohotni planinski pašniki, polni cvetja in vonjav. Solnce ožarja tu pestre planinske preproge, ptički žvrgolijo, citrončki in lastovičarji se opotekajo od cveta do cveta. Plave geranije, velevetni svišči, rumene pogačice se zibljejo v lahnem vetru, ki prijetno miri solnčno pripeko. Zrak je svež in poln dišav.

Tu seveda ne morem kar tako mimo. Oprtnik zleti v travo in že taborim sredi te žive, blagodehteče družine. Znan vonj dahne od nekod. »Kje si, Daphne?« Tik poleg mene, skoraj bi ga pomendral, poganja progasti volčin, oni mali grmiček z bledordečimi cveti na rogovilastih vejicah; rad se skriva med resasto travo. Med počitkom zrem proti vzhodu. To obzorje obvlada silna pojava Mangrtova, ki jo krona pravilna piramida njegovega vrha. Navidezni podaljšek njegove gorske gmote tvori kakor žaga nazobčani greben Bucherspitze in drugih »rimskodolskih« gorâ.

Nadaljujem pot čez cvetne poljane. Vedno ožja je planina, steza se prislanja na pečine, ki se levo od mene v neprehodnih stenah vzpenjajo proti nebu. Hodim v severni smeri ob vzhodni strani Peterih rogljev. Pod menoj se oglašajo kravji zvonci, bližam se planini Greuther Aibl. Ovce blejajo na pobočju, nekaj krav muli redko travo. Ta planina ni videti bogve kako izdatna, ker jo zaliva mel, ki se vsipa s Fünfspitza. Proti zapadu se končava v strmo krnico pod Peterimi roglji, ki se zde tu bližji, a težko dosegljivi.

Stopim dol do koče. Nikjer žive duše. Po trhljih deskah nekakšne verande, ki jo diči napis »Zur Pasta asciutta« koračim v sobo. Tablica na steni me poučuje, da je koča last »Milizia forestale« gozdne straže. Miza, nekaj stolov, preprosto ležišče, na mizi steklenica od chiantija, polna mleka — to vidim. Glasno pozdravim v treh jezikih: »Dober dan, Bon giorno, Guten Tag!« — Nobenega glasu. Kar se vhod zatemni za mojim hrbtom. Radovedna krava tišči ves svoj ogromni trup v kočo; komaj jo zadensko zrinem čez verando.

Zunaj ogledujem, kako bi naskočil vrhove. Naravnost ne pojde. Planina se končuje v strmi, peščeni krnici, iz katere segajo pod vrhove dolga melišča; skale nad njimi pa se zde gladke in zelo težko prehodne.

Zdajci se od nekod pojavi možic, siv, živahen dedec. Nosi očale, sivo brado in je bolj podoben filozofu ko planšarju; za seboj vleče kup dračja. Govori neko, zame težko razumljivo italijanščino. Pravi, da je iz Gemone. Na moje vprašanje meni, da naravnost navzgor na Fünfspitz ne bom mogel, ker je tam »una difficile arrampicata« (težavno plezanje). Svetuje mi, naj grem po stezi do sedla (forcella),

*Pogled izpod Fünfspitza proti jugozapadu:
na desni: skupina Viša, na levi skupina Kanina*

Foto dr. A. Britej

odtam da bom že kako splezal na vrh. On sam, da ne lazi po robéh, pravi, da je prepameten za tako početje.

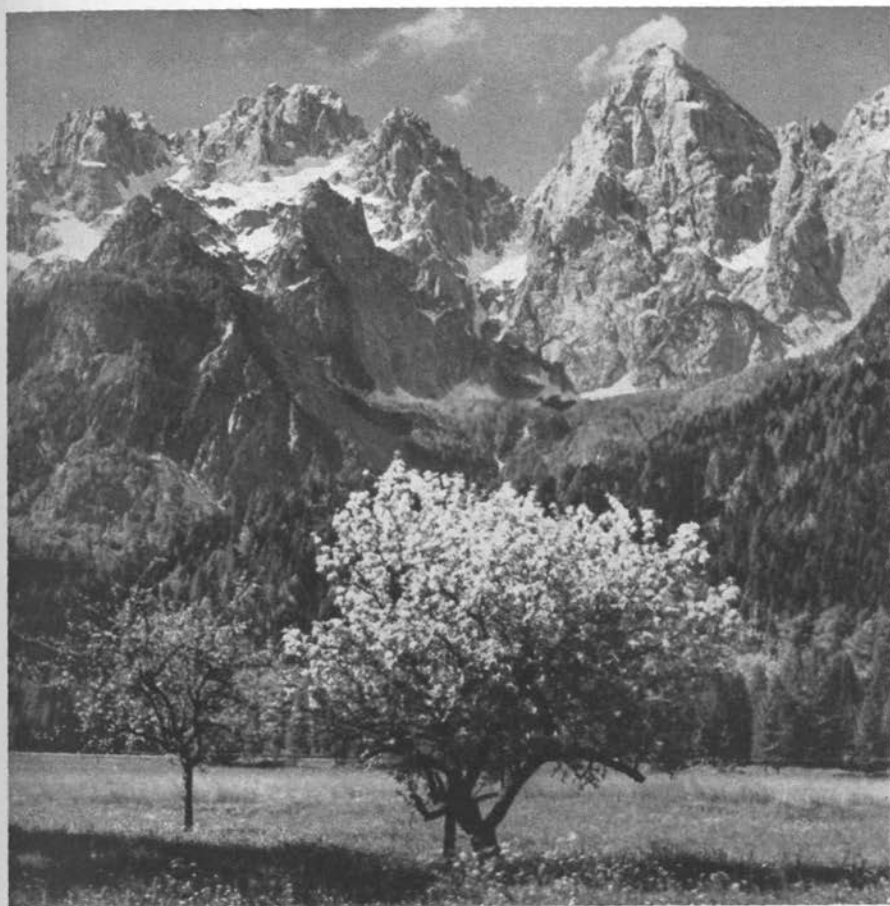
»Kako se imenuje oni vrh?« ga sprašujem in kažem na najbolj izraziti rogelj nad nama.

»Punnta della morrrrte,« mi odgovarja z groznim poudarkom možic in strahotno vrti črne oči.

Kar mraz me spreleti pri teh besedah; kajti ravno ta »smrtni špik« me najbolj mika. »Eh, bo že kako.«

Sledim stezi do gozda in se v nekaj ključih povzpnem do sedla. Tu v gozdu je lepo hladno, prava slast po solnčni pripeki doli na planini. Na levo drži neka markacija med skalami in gostim smrečjem proti vrhovom Fünfspitza. Na desno označuje tablica in puščica smer na Aiblkopf (1744 m), ki je najbolj proti severu pomaknjen izrastek Fünfspitza; v pičlih 20 minutah prideš s sedla na ta vrh.

Jaz se seveda obrnem na levo. Nekaj časa sledim rdečim znamenjem, ki mo vodijo med bolvani, pokritimi z mahom, in med nizkim smrečjem po gosto poraslem jarku navzgor. Razsežnemu polju rušja se umaknem na desno. Nato pa se zagrizem v/strmino skalnatega stožca, ki ga smatram za najvišjo vzpetino Fünfspitza (1907 m). Nekaj časa kobalim med rušjem in skalovjem navzgor, z rokami in s koleni se porivam in gnetem skozi to goščo, dokler ne dospem na ozek skalnat most, ki mi posreduje prehod na golo skalo. Prepričan sem, da bom takoj na vrhu. Res sem kmalu na njem, toda ne na pravem!

Pomlad v Martuljku

Foto Skerlep Janko

V hipu mi je položaj jasen. Pod menoj gladke skale in prepad kakšnih 30 m. Onstran globeli dva, trije vrhovi Fünfspitza. Moja višina bo 50—70 m pod glavnim vrhom — cenim jo na 1850 metrov; — prema razdalja nemara 300 m. Skala pod menoj je masivna, brez vidnejših stopinj in oprimkov. Na desni kaminček, ki je pa 2 metra nižje gladko presekan; pod njim zija praznота. Žebliji na mojih čevljih so obrabljeni, pri prvem poskusu mi nevarno drči. Že vidim: tudi bos ali v nogavicah bi tu brez tovariša, brez vrvi in plezalnikov ne opravil ničesar. Predvsem ne brez tovariša! Ni da bi tvegal — »Punnnta dellla morrrte«!

Zlekнем se na vrhu skale. Vročе pripeka solnce. Dremavica se me loteva. Skozi polpriprte veke gledam na vrh, ki dobiva naenkrat obliko režečega se obraza: Fünfspitz se mi posmehuje.

Ko natančneje ogledujem možnosti prehoda, vidim, da me tudi na drugi strani globeli čaka težka, za poedinca bržčas pretežka naloga: strme, gladke plošče se raztezajo tam proti vrhu. Že vidim: poraz na vsej črti! Funfspitz ni igrača za planinca-sprehajača. Je od te strani problem ali vsaj problemček, ki mu moje slabotne moči in predvsem moja nezadostna oprema niso kos.*

Globoko pod menoj leži pokojno Trbiž, velike rdeče strehe žare v solncu.

Edina možnost, ki jo vidim, bi bila: Povratek na planino Greuther Aibl in nov poskus naravnost navzgor čez melišča. Sam pa tega naskoka ne zmorem. To vidim dobro. Torej umik — 50 metrov pod vrhom!...

Nič hudega. »Pot je cilj,« kakor pravi Hoek. Fünfspitz mi je dal mnogo, čeprav ne vrha in zmage. In še nekaj: Upam, da nisem opravil za zmirom s temi petimi roglji. Čeprav si nerad priznam, jezi me pa le ta neprostovoljni umik. »Torej Fünfspitz, na svidenje, ko bom v družbi dobrih skalašev in temeljiteje pripravljen za ponovni naskok!«

Vrнем se na sedlo; sestop čez strmo skalovje je neroden in mi ne diši; zato se umaknem na desno v borovje. Tu se zapletem v obupno borbo z gostim in visokim ruševjem. Spotikam se in lovim med njim, ves čas zaviti v oblake cvetnega prahu, ki mi ga trosi igličasto grmičevje na glavo in za srajco. Umazan, upehan, raztrgan,

* Kasneje sem se nekoliko pozanimal za literaturo o Fünfspitzu in ugotovil, da je zelo borna. »Hochtourist VIII« ga obravnava na strani 276. Običajni vzpon na prvi in glavni vrh (1907 m) je tam označen kot »lahka plezarija«. Po tem opisu sklepam, da sem z vrha, do katerega sem dospel in ki se v vodiču imenuje »Kapela«, zgrešil ono »plezalno mesto, ki posreduje prehod na greben in po strmi lašči na vrh«. Ostali vrhovi, zlasti 3. in 4. vrh, so v vodiču označeni kot težke plezarije z zelo izpostavljenimi mesti. — Dr. Kugy ga omenja v svoji knjigi »Aus dem Leben eines Bergsteigers« pod poglavjem »Römertalberge« (str. 96); obiskal je večkrat najvišji in sosednji vrh, podrobneje pa vzpona ne opisuje. — Zelo zanimiv popis o turi, ki jo je izvedel skupno z dr. Ružičko pod vodstvom vodnika Markiča, je objavil Jiří Čermák v »Alpském Věstníku« leta 1904. Po težkem vzponu sta imenovana planinca dosegla srednji vrh Fünfspitza in doživela zlasti v sestopu velike napore. — Ostalo slovstvo (baje sta pisala o Fünfspitzu tudi Gstirner in G. Renker) mi zdaj ni dostopno.

osmoljen in malo krvav se prerinem končno dol v blagodejno senco na sedlu.

Minila me je volja za nadaljnje poskuse; žejen sem, da se mi lepi jezik na nebo. Po krasni široki senčni poti spem nizdol proti dolini. Steza je zaznamovana, povrhu še opremljena s številko »12«, ki je obdana s pravokotnim okvirom in se ponavlja v pravilnih presledkih. Naznanja mi, da sem na pravi poti; kajti že gori na vrhu me je opozorila tablica, da me bo št. 12 pripeljala po označeni stezi v dveh urah v Trbiž. Ena sama idila je ta pot skozi stare smrekove gozdove, v prijetnem zavetju pred žgočimi žarki zgodnjega popoldanskega solna. Tiho hodim po mehkem igličevju, ki pokriva udobni široki kolovoz; prekoračim solnčno jaso, kjer se moram kar naprej ozirati v mogočno pojavo Mangrta, in se zopet potopim v molk in prijetni hlad gozdov.

Naglo se bliža dolina. Na krasni smreki simpatični izrek Benita Mussolinija: »Amo gli alberi. Difendeteli. Vi aiutero di difenderli.« (Ljubim dreve. Čuvajte ga. Pomagal Vam bom pri tem.) Italijani so že dovolj bridko občutili pomanjkanje gozdov, ki so jih predniki uničili in opustošili z lahkomiselnim gospodarjenjem. Zato pa danes čuvajo redke šume, ki jih še imajo. Pri nas se zadnje čase mnogo toži nad brezmiselnim izsekavanjem gozdov. Pa ne da bi hoteli uničiti naš največji kras in naše poglobitno bogastvo? Žalostne vesti prihajajo iz Bosne, pa tudi v Sloveniji ne bo vse v redu. Pazimo! Tu je treba živeti od obresti. Gorje narodu in zemlji, ki zapravi gozdni kapital!

Še en izrek Benita Mussolinija, ki je ne samo politik in državnik, temveč tudi smučar, plavač, letalec in planinec, mi gre po glavi, ko takole urnih nog hitim proti Trbižu. »Le Alpi«, glasilo italijanskega planinskega društva, ima na platnicah vsakega sešitka izjavo duceja: »Sono fiero di appartenere al Centro alpinistico Italiano, scuola di italianità e di ardimento« (Ponosen sem, da sem član italijanskega planinskega društva, ki je šola italijanstva in smelosti). — Kako pravilno je dojel voditelj moderne Italije dve glavni nalogi planinstva, ki vzgaja, razvija in utrjuje narodno in državljansko zavest ter goji hrabrost, podjetnost, tovarištvo, нравno in telesno silo, torej lastnosti, ki naj jih ima pravi mož in dober vojak!

Ali se naši vodilni možje zavedajo pomena tega pokreta? Koliko jih je med njimi, ki so v naših vrstah — ne le z besedo, temveč tudi s srcem in z dejanji?

Davno sem že iz gozda in v ravnini. Ob prvi vodi se ustavim in pijem v dolgih požirkih. In zopet uživam, ko si s hladno vodo izpiram cvetni prah z obraza in vratu. Skozi vasico Greutl, ki ji ne vem italijanskega imena, hitim na trbiški kolodvor, kjer si do sitega privoščim krasnih, cenениh marelic. Neverjetno, koliko jih zmore lačen turist! Četrť ure kasneje sedim v vlaku, ki me naglo nosi mimo Žabnice, Ovčje vasi in Ukev v Naborjet, novim goram, vtisom in lepota nasproti.

Boris Režek:

Greben (2223 m)

Ob Kokrskem sedlu ni dosti plezarije. Kar je, so smeri v Kalški gori in ostenje Grebena. Te ture so večinoma še neponovljene; le severovzhodni raz Kalške gore od časa do časa zvabi kako navezo. Drugo je neznano, vzponi še niso opisani in tako današnji rod plezalcev nima pobude. Oplezana je večinoma le klasična grapa med Veliko in Malo Kalško goro ali pa bok Kalškega Grebena, kjer je sicer vzorno vežbališče s pravo zbirko skalnih posebnosti. Grintavec tostran nima nič plezalnega; po travnatih pobočjih se pasejo Suhadolnikove trope ovac; drugod pa je svet skrotje in grušč.

Na Kokrsko sedlo nismo nikoli dosti prihajali. Ko je bila dodelana pleznja na Kalških robéh, smo imeli opravka drugod; držalo bo tudi, da nas je mnogokrat odbijalo počenjanje raznih bratovščin grintavških romarjev, ki se razganjajo, kakor bi bile planinske kočje postavljene le zanje. No, tokrat, 19. avgusta l. l., je bila v Cojzovi koči kaj prijetna družčina; in celo štiri plezalne družbe — s tajnimi nameni za naslednji dan — niso bile prav nič odljudne. Tako smo dokaj pozno legli na trdi pograd skupnega ležišča. Le malo sem zadremal in že sta me izpod odej izbezala za mizo k zajtrku. Odšli smo ob sedmih. Vreme je bilo »tako«, precej megleno. Veter je znašal oblake, vrhovi so se pomalem odgrinjali in se spet utapljali v sivkastih gmotah.

Zavili smo po stari opuščeni stezi čez Pasjo Glavo proti Kokri pod ostenje Grebena. Pot že razpada, kmalu je ne bo več. Do Studenca jo še nadelava oskrbnik Tone Erjavšek-»Gams«, ko hodi napravljat drva, in kdo še stopi do spominskih plošč žrtvam binškošne nesreče leta 1926. Od tam naprej pa že sili rastje čez stezo; saj razen lovcev in redkih plezalcev nihče več ne zahaja sem.

Kadar je nanesla beseda na Greben, smo govorili o severozahodnem razu tega vrha. Z Grintavca in s Kočne je res videti pločati bok mejnega roba severozahodne stene, a nihče si tega roba še ni pobljže ogledal. Janeza Šteblaja je nekaj poletij trdovratno preganjal dež, ko se je zdaj s tem, zdaj z onim namenil pogledat vanj; in teden dni pred nami je neka družba v megli spet zaman potlačila stezo do vstopa. —

Izza preplezanja severozahodne stene leta 1927 se nisem mudil v tem koncu in podoba sveta mi je že zbledela. Na specialki se kaže dolgo, lokasto vzbočeno ostenje predeljeno z rebri in grapami. Ko se nam je odkril prvi rob, smo kmalu ugledali še drugega in tretjega. Zdaj je bilo vprašanje, kje je severozahodni raz. Lazili smo vzdolž ob vznožju pečine; videli smo le razdrapane plasti, kak stolp in strme zelenice. Po enournem tavanju po meleh in rušju smo dospeli že na rob zahodnega ostenja. Raza ni bilo nikjer in lahko je bilo spoznati, da ga je videti le iz daljave, ko ga tvorijo strnjeni obrisi reber v steni. Ker smo bili v terenu, smo sklenili splezati po enem teh reber na vrh, čeprav se nam je močno zdelo, da zaman vlačimo v ta svet vso obilno plezalno opremo.

Z melišč in ruševja smo prešli v izredno krušljivo skrotje in po njem prestopili v travnato škrbino. Na rez rebra je bilo odtod še za raztežaj vrvi trdne stene. Ura je bila devet. Opremili smo se in obuli plezalnike in nekaj pojedli; kajti po vsem videzu se je zdaj imelo pričeti resno delo. Južni bok pod škrbino prepada s steno v dno neke grape, onstran je bilo videti z macesni poraslo glavo in rob nad nami se je strmo vzpenjal v nebo. Splezal sem naravnost navzgor proti rezi; pečina je bila trdna — modrikast dolomit — in dobro razčlenjena. Kmalu sem dosegel rez, a onstran je bilo pod menoj prav navadno skrotje in rušje, ki se je vlekle tik ob pečevju rebra navzgor v meglo. Poklical sem tovariša za seboj. Tarter se je dolgo zamujal z izdiranjem klina, ki sem ga zabil pred kratko prečnico na rez. Ko ga je Baš varoval, sem zlezal po skrotju za raztežaj više in se ogledoval. Megla je valovila v steno, le tu pa tam se je odgrnil kak rob; vsaka čer se je zdela v nji ko ogromen stolp in nič se ni dalo razvedeti, kje moramo naprej. Rebri, ki je predzadnje v ostenju, se nad prvo vzpetino splošča v skrotje in drniče. V megli smo dosegli naslednjo škrbino v njem; za nekaj trenutkov se je nenadejano prevlekla in videli smo, da ni nikjer nobenega grebena. Svet je zelo zložna stena, ki jo prepregajo rebra; ta se vežejo nad zatrepi grap in žlebov ter se znova razhajajo v odcepih. Le mejni rob severozahodne stene se nam je odtod kazal v svojem srednjem delu kot strm raz; toda onstran je bilo videti v njem le skrotje in strme zelenice.

Plezali smo navzgor, kakor nam je kazalo rebro, ki postaja nad to (drugo) škrbino nekoliko izrazitejše. Težjih mest na njem skoro ni. Kratko nad škrbino se obe zadnji rebri ostenja vežeta v enotno rez. V megli nismo imeli česa ogledovati in dolgočasno lazenje nam je naglo presedalo. Stena je visoka okrog 700 m, plezanja pa je v nji kaj malo; no, ko bi kdo iskal težkoč izven naravnih smeri, bi jo lahko razglasil tudi za skrajno težavno. Svet je namreč sila razbit in razklan v razne oblike, ki so povrh še neznansko krušljive. V grapah se grmadijo sesutine, odkrnjeni oprimek je tu in tam sprožil kamniti plaz, ki se je grmé vsul po žlebovih.

Plezali smo navezani in istočasno, ker se je le zdelo, da naletimo na kaka težja mesta; vendar ni bilo nič. Zato tudi opuščam podroben opis plezane smeri, kakor je sicer tod orientacija, posebno v megli, težavna. Tudi plezalci, ki sledé opisom, se bodo že znašli. S podrobnim opisovanjem bi se morda le podal v nevarnost, da bi ponavljalci spet ne našli kake »vesne prečnice«, kakor je niso v severovzhodnem razu Kalške gore. Ker so pred njo izvedli razne variante levo in desno, si je seveda niso mogli ogledati.

Na rebri je opor povsod dovolj. Niže v steni ohranja ta odročni svet varovano obilno floro. Drniči se nizajo visoko pod vrh in kajkrat nas je zvalila voljna, resava trava k počitku. Tako smo se v višini okrog 2000 m spet zleknili na razglednem pomolu. Kokrska dolina je bila že globoko pod nami. Megle so valovile okrog vrhov. Na jugu smo ugledali Dom na Krvavcu in razločno smo čuli vriske in klice. Iz doline so doneli poldanski zvonovi. Pogled se je odpiral po ravninah,

le gore je zakrival čad. Polja so ležala v globeli, vode so se lesketale v strugah. Črna lisa Udnega boršta je pokrivala daljno ravan.

Do vrha smo imeli še okrog 200 m višine. Zdelali smo jih v dobri uri in izstopili na jugozahodnem vršiču. Pleznjo v Grebenu smo opravili in mislim — za vselej. Pokazalo se je, da v tem ostenju ni nalog, ki bi vezale nekaj prizadevanja plezalskih navez. Smer po severozahodni steni je prav tako enostavna ko to rebro, ki smo ga preplezali. Možne variante so brez posebnega pomena, le ogromno dobro v vršnem delu severozahodne stene bo gotovo izvabilo na poskus. V ostalem pa bo plezanje počivalo ko doslej; saj je bila smer po severozahodni steni v 12 letih izza prvega vzpona — kakor mi je znano — le enkrat ponovljena.

Na vrhu se je motala megla. Zleknili smo se po deskah ob triangulaciji. Plezali smo bili tri in pol ure, kar je za 700 m višine zelo malo; le žeja in teža prtljage sta nas dajali. Iz kamenja je kar žarelo; skoro bi moralo že deževati, pa se je le dan za dnem pripravljalo — in na večer se je spet zjasnilo. Belkaste megle so polegale po Kalcah in po Kokri, skozi je prosevalo solnce in po vrzelih sijalo na gore. Neprestano se je menjavala slika pred nami.

Odpravili smo se kmalu, ker smo bili namenjeni čez Kalce v Bistrico, in to je dolga in zamotana pot. — Večkrat je čuti tožbo, kako nerodno je izpeljana steza s Kokrskega sedla na vrh Grebena. S Kalškega Grebena je treba najprej po pobočju globoko v Kalce in potem spet po brezpotnem melu nazaj v isto višino. Ovinek zamuja skoro celo uro, pa prav brez potrebe. V Kalškem Grebenu je namreč neka škrbina in te so se nadelovalci steze ustrašili. Čeprav nisem prijatelj nadelovanja steza, bi le priporočal, da pošljejo nekaj delavcev z dvema ali tremi plezalci do te škrbine, odkjer se da nadelati tistih par sežnjev steze na vršno slame Grebena. Svet poznam: razstreliti bo treba nekaj pečine, pa bo. Tok gornikov na Krvavec in z njega se bo potem gotovo obrnil čez vrh Grebena, ko bo odpadlo dolgočasno potovanje po meliščih pod zatrepom Kalc. Kalški gamsi — goščarji bodo imeli mir in uprava lova ne bo imela povoda za pritožbe, ker bo vodila steza točno po meji kokrskega in bistriškega revirja.

Za nas je bilo topot vseeno, ker smo itak morali v Kalce; sicer bi škrbino preplezali. V Kalce ni nobene prave steze, le nekaj je lovske in polno gamsjih stečin. Dostikrat sem že bil v tem koncu, nikdar pa nisem hodil po istem potu. Visokogorska kraška planota je polna vrtač in zelo nepregledna. Na robu, kjer se svet prevesi v bistriško stran — »Na Vrteh« se pravi tam — rastó macesni, više se razprostira goščavje rušja med škrapljami in brezpotnimi melišči. Tudi tokrat smo kmalu zgrešili stezo, ko smo se podajali na pašo borovnic. Na specialki je visoko v Kalcah vrisan stan; tega pa že zdavnaj ni več, le nekaj hlodov je razmetanih pod dolgim skalnim obronkom, kjer značilno rastje izdaja pašni kraj. Stena vodi prav tam mimo in se konča na trati. Zaiti ni težavno in tako smo tudi mi obirali vrtače in doline in rili po rušju, preden smo jo spet našli. S Kalc je zelo težavno brez zamude sestopiti v Bistrico, ker so nad

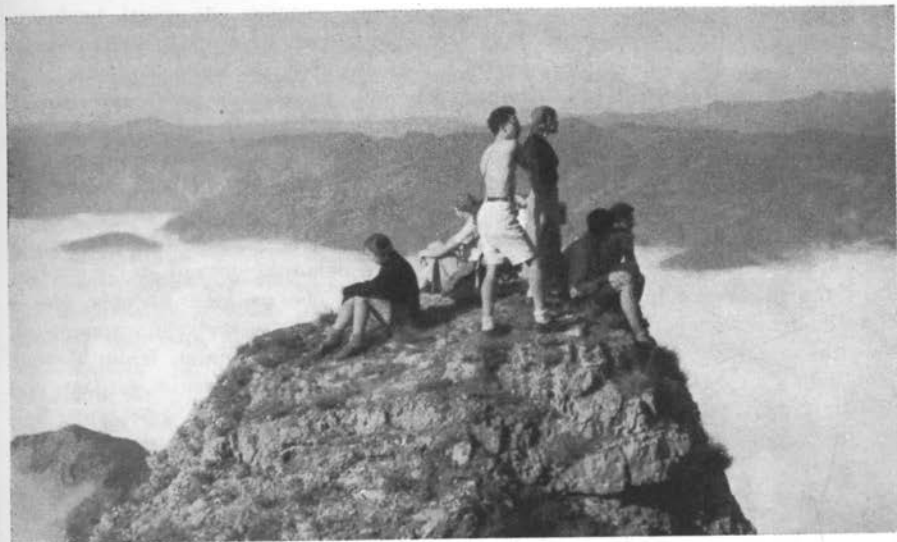

Foto dr. A. Brilec

Pogled s Krokarja (1121 m) v zamegljeno dolino Kolpe

dnom stene. Treba je prav mimo lovske kočje jugovzhodno od kote 1659 (Ramšakov turn), po prepovedani lovski stezi do Žagane peči. Obrali smo precej sveta, preden smo jo našli. Za kočjo nam ni bilo toliko, kolikor do vode, ki je v koritu pri nji. Ko smo se po celodnevni žeji nalili s plehko kapnico, je bila pot do Žagane peči le kratek skok.

V Bistrici nas je vprašujoče pogledal lovec Franc Uršič — „Bôš in je takoj uganil: »Že spet ste bili v Kalcah!« Le pokimal sem; saj je naša nacefrana obleka dovolj izdajala plezarijo po rušju. Nič kaj rad ne vidi, da kdo zahaja v ta gamski revir; jaz sem si že pomalem priposestvoval to pravico. Kdaj pa kdaj mora človek le pogledati s poti, kjer srečuje le vsakdanje ljudi. Prastare divje-lovske zgodbe, o katerih vedo gorjani, mu postanejo bližje ter razumljivejše in z njimi ljudje in svet v gorah.

Pavel Kunaver:

Spomini na Kočevje

Kočevska природа je lepa in mogočna in res se izplača, da jo prepotuješ podolgoma in počez, pa tudi, da jo spoznaš na vrhu, na vrhovih in v podzemlju. To ti je čuden in zanimiv svet! Povsod se ti nudijo presenečenja. — Vstop v Kočevsko deželo je od povsod romantičen. Če se pripelješ doli od Ljubljane, se za Ortnekom dolina razširi v slavno Ribniško-Kočevsko kraško polje, iz katerega voda nima nobenega nadzemskega, ali bolje, površnega odtoka. In vendar najdeš povsod potoke in izdatne reke, ki teko po polju, a po deževju pošteno poplavlajo dolino. Kam pa gredo? Ko vam naj na to odgovorim, se vidim — pred

prejšnjo svetovno vojsko — s tovariši blatnega, mokrega, do smrti trudnega, kadar smo zvečer v kočevskem vlakcu ležali po klopeh in premišljevali o skrivnostih tihih, s temnimi gozdovi poraslih gora, ki obdajajo Kočevsko polje — o gorah, vseh preluknjanih od vrha navpik doli, in zopet v vodoravni smeri. Nismo razrešili skrivnosti. Pa nas je bilo dovolj in smo bili mladi in pogumni in sta bili dve skupini, mi »Drenovci«, in oni iz mesta Kočevja. Prepad za prepodom smo preiskovali, pregledovali čudovite tihe in globoke izvire na vzhodni strani doline, pa zopet še bolj skrivnostne, žuboreče in srkajoče ponore na zapadni strani. Ribniško-kočevska sfinga pa je ostala mrka in ni izdala svojih skrivnosti, kam teko in kako teko pod njenimi temnimi gorami številne reke. Le Krka na severu in Kolpa na jugu in vzhodu, obe na meji Kočevja, obe v tihih kanjonih zakopani, bi vedeli povedati, kakšna čuda se skrivajo v apneniških skladih kočevskih gora, kakšna pota ubirajo rečice pod temnim, lepim Rogom, pod Malo goro, kakšne bajne jame so skrite pod Friedrichsteinskim gozdom, pod Veliko goro, Goteniškim Snežnikom in drugod. Pa ti molče te lepe gore, bolj v sebe zamišljene kakor gorenjski velikani, ki ti nad odkritimi dolinami zgovorno kažejo svoje raztrgane stene in razčlenjene vrhove.

Je pa tudi Kočevsko hribovje nenavadno razčlenjeno, kar spoznaš šele, če ga križem prepotuješ, od Soteske do Čabra ali od Kočevja dol do globokega Broda ob Kolpi. Povsod visoke planote, pa tudi lepi grebeni in neštete skrite razvite doline; samo vode nikjer, razen tihih, kratkih ponikalnic okoli Ribnice in Kočevja. Zato pa povsod polno jam! Vsaka vas ve za svojo, povsod te pripeljejo prebivalci do črnih odvratnih žrel, ki se odpirajo sredi velikih gozdov na kraških tleh. Naša družba je delala le tu in tam na pravih kočevskih tleh, a kočevski oddelek pod profesorjem Bischofom je na svojem ozko odmerjenem ozemlju samo v enem letu pred svetovno vojno preiskal nad štirideset jam. Med njimi so prodrli tudi v globine lepe ledene »Friedrichsteinske jame« na Stojni. Ta jama se nahaja gori nad Kočevjem, prvi del je vsakemu dostopen; prezračevanje je v njej tako, da iz zimskih padavin iz stropa nastaja v jami led, »večni« led, ki se tekom leta ne staja in tvori v osrčju sklanih skladov posebno pomladi in v zgodnjem poletju divne ledene kapniške tvorbe. Kaj takega je treba videti v luči jamskih svetilk, da je mogoče razumeti pravljice o podzemskih zakladih, kjer se blesti diamant pri diamantu, biser pri biseru iz črne zemlje... Že zaradi Friedrichsteinske ledene jame bi zaslužila kočevska zemlja več pozornosti.

Pa smo našli tam za Kočevjem tudi druge jame — nekatere dostopne vsakemu človeku, druge le, če tvegaš glavo. Tam za Grčaricami sredi velikih gozdov se nam je odprla jama »Das weite Loch«. Divji prepad je to! In kmalu bi nas stal življenje, tako se je vsipalo kamenje dol, kjer koli so se železne lestvice ali se je samo vrv dotaknila sklance stene. — Toda kakšno čudo spodaj! — Malo dalje v gozdu je »Jama brez imena«, a z lepo dvorano; med podrtimi skalami smo našli kos roga in končno celo okostje ogromnega losa, vladarja kočevskih gozdov v časih, ko človeka tam še ni bilo; v ljubljanskem muzeju zdaj vidiš znamenito najdbo. — Gori nad Kočevjem, prav blizu, je krasna, malo obiskana jama »Jama treh bratov« — »Dreibröder Grotte«, imenovana po treh lepih, velikih kapnikih, ki stojijo sredi krasno zasiganih skalnih sten. Izletniki na razgledni vrh Stojne naj jo obišejo. — Dalje gori je lepa »Eleonorina jama«, ki pa jo je knez Auersperg dal zapreti, da je ne bi — ker je lahko dostopna — izletniki oskrunili z razbijanjem kapnikov.

Pa vzhodna in južna stran Kočevja! Takoj poleg Kočevja, komaj pol ure proti severu, so zanimive »Željske jame«; vse najdeš tam: kraške izvire in ponore, podzemne jame, prepade, naravne mostove in podzemsko reko. V zmanjšani meri je tu združeno vse, kar očituje in prikriva Ljubljana v gigantski izmeri. Prijazni domačini so nas večkrat povedli tudi od postaje Srednja vas—Koblarji gor na gozdni Tresli vrh in Nock, kjer je jam in prepadov na pretek. Tam je lepa jama »Frauenhöhle« — »Vilinska jama«. Skozi skromen vhod smo naglo stopili v divno, dve sto osem metrov dolgo dvorano. Je li res tu bivališče Vil, gospodaric širnih, tihih gozdov tja do Krke in globoke Kolpe? Kar nam ugasne svetilka in nekaj zaprhuta okoli ušes v neprodni temi — Vile?? Zdrznemo se. Pa zaplapola zopet svetilka, črna senca švigne mimo glave — netopir! — V bližini »Koblarjska jama«. Skozi dva vhoda smo lahko prišli v svetle prostore. Presenetil pa me je tu posebno močan studenec, ki teče curkoma s stropa v debelo zasigano koritce. Davno je moral človek poznati ta divni izvir. Sploh se zdi, da je te dve jami nekdanji prebivalec uporabil za bivališče in skrivališče, kajti našel je tod vse, kar je potreboval: divjačino v velikanskih gozdovih, varnost pred poplavami, pitno vodo, solčno lego in kurivo. Raziskovalce čaka tukaj še veliko delo.

Malo mi pa še danes kri zastane pri spominu na neko drugo jamo tam pri Kuckendorfu. V eno, velikanski vreči podobno, smo lahko prišli. Druga pa je precejšen prepad, a v njem je pet in dvajset metrov dolga dvorana, polna lepih kapnikov. Ko smo jo že križem premerili, prerisali in prefotografirali, prisopiha dol po lestvi sam prijazen, sivolasi župan! Dol se po železnih žičnatih lestvicah še pride, dasi splezanje po divje se otepajoči lestvi ni ravno lahko. Toda nazaj gor! Dvakrat se nam je v tem ozemlju že primerilo, da je kak še krepak in podjeteu možak, ki si je upal v neznano globino, oslabel nazaj grede

Foto dr. A. Brilej

Na Krempi. Pogled v dolino Kolpe.

na lestvi. Takrat je tudi vrh naenkrat obstala in mož se ni ganil naprej. Na železnih, mehkih, komaj 8 milimetrov debelih lestvicah se ne da počivati! Zadoneli so obupni klici iz prepada — a kako na pomoč, ko se ruši kamenje pod teboj in leti na spodnjega! Pa je bil rajni Brinšek še doli v jami; nezazarovan je skočil na lestvo, ne meneč se za nevarnost, da bi se utrgala pod dvojno težo, potisnil je glavo pod omagujočega moža ter sebe in njega zrinil iz prepada. Navpične jame niso za vsakega človeka.

V »Jami treh bratov«

P. Kunaver

severu in zahodu na neskončno valovje gora, na vzhod pa preko širnega gričevja, ki se bolj in bolj niža, tja v daljno Panonsko nižavje.

H koncu pa gozd, kočevski gozd! Uprava knežjih gozdov nam je tedaj, ko smo skavti potovali preko Kočevja, dala posebne vodnike-lovce. Na našo prošnjo so nas vodili le deloma po navadnih potih; peljali so nas po le njim znanih stezah v neki knežji rezervat, kjer sekira že skoraj sto let ni zapela.

Kočevska pokrajina je posebno lepa ob Kolpi; iz dolin se poženejo navzgor strmi bregovi; ti nato prepadno odbočijo dol h Kolpi, ki se od Čabra dol v kanjonu vije in grize med strmimi stenami v živi Kras. Ta kontrast: tu spodaj bistra reka, tam zgoraj same sušave, brez vodice! Zanimivost, romantiko najdeš povsod, pa naj potuješ od samotne Soteske ob Krki čez gozdove na Rogu pa do Delnic, obišeš jame na pobočju ostrega grebena Kozice med Knežjo Lipo in Kolpo ali mogočne jelke in lepo jamo Grašico, dostopno otrokom, ali divji, globoki prepad Veliki Zjud in samotno, sedaj zapuščeno jamo blizu vrha Kozic, kjer so prebivalci nekoč našli zavetje pred Turki, s krasnim razgledom v globoki kanjon zvijajoče se Kolpe; proti jugu na Risnjak in njegove sosede, proti

V teh gozdovih je še nekaj takih krajev, prirodnih svetišč. Vstopili smo tiho v patrolni vrsti, da smo se čutili tem bolj samotne. Gozd se je tu razprostiral po južnem pobočju Roga, po valoviti in s kraškimi dolinami pokriti pokrajini. A skala ni pogledala na dan, vse je pokrival debel mah in drugo nizko rastlinje, iz njega pa so se dvigali mogočni stebri, debela silnih, stoletnih bukev. Skoraj eno uro smo tako tiho korakali skozi ta drevesni raj, divno gozdno katedralo. Ali bi ne bilo mogoče ohraniti nekaj takih divnih delov kočevskega gozda kot prirodne parke?

Da, Kočevje je lepo in polno zakladov in krasot in skrivnosti. Obiščite, občudujte, spoznavajte, čuvajte jih!

Viktor Krč:

Kočna, direkten vzpon izza Kupa

Mogočna in divja je Kočna, ko jo pogledaš od Makeka. Veliki Kup štrli naprej in pada v gladkih stenah na Prode. Nad Kupom se dvigajo mogočne navpične plošče, položnejše so proti vrhu Male Kočne. Kadar se v zimskih nočeh blišči vsa v belem, ko se v mesečini leskeče led sredi Povnove doline ali kadar krvavordeče žari v zahajajočem jesenskem solncu, takrat ni gornika, ki bi ga ne pritegnila nase z lepoto in edinstveno divjino. Zagrizel bi se v strmino in plezal, plezal do krvavo rdečih sten in še naprej, da bi ukrotil njihovo divjino tam, kjer je največja, premagal steno, kjer je najgladkejša.

Želja, da si poiščem pot preko še nepreplezanih gladkih sten Male Kočne, mi že več let ni dala miru. Z vseh vrhov, od koder se vidi ta stena, sem oprezoval in iskal poličk v zbrušeno gladkih ploščah pod vrhom. V ogledih je mineval avgust (1938) in sredi septembra so bili zadnji ogledi izza Kupa: ozka polica, edina možnost, da premagam plošče, je poživila upanje — padla je odločitev za naskok.

Kristalno čista je blestela Kočna, ko sva s tovarišem hitela skozi mrzlo nedeljsko jutro v skale. S polno paro sva jo ubirala preko melišč, previdneje skozi žleb in preko gladkih plošč v Povnovi dolini. Mrzle skale so nama često potisnile roke v žepe, a ne za dolgo. Že sva hitela ven iz Povnove, levo gor v zapadno steno Velikega Kupa; gladke stene s prijemi najmanjših mer so zavrle najino hitenje. A že sva mimo kapelice, še četrta ure, pa sva za Kupom.

Preko prodišča malo nad vstopom sva sedla, da se pokrepčava po dveurni tekmi s skalami in z melišči. Razgovor o tem, kaj naju čaka, je prekinil žvižg za dobro pest debelega kamna, ki je letel blizu najinih glav. To je pospešilo preobnavljanje in navezovanje pa — hajdi zdaj po ploščah višje, v varnejše kraje! Po zloznih ploščah sva prišla na raz, ki je bil že ves v solncu. Od tu sva točno določila smer, kolikor gre po zapadnem delu stebra. Edino vprašanje je ostal izstop iz zapadnega dela stebra v gladke plošče pod vrhom in prehod preko teh. Nekaj dolžin vrv in raz je za nama. Spet sva v senci in pred nama so prve težave. Ob najmanjših stopih, brez oprimkov, le s trenjem premaguje tovariš prvi resnejši upor stene. Premaga ga in že plezam sam naprej skozi kratek kamin, na vrhu kronan s krušljivo preveso. Krušljivost Kočne se kaže tu v največji meri; vse se maje, zaupati ni ne stopu ne prijemu. Ob grmenju odkrušenih kamnov pridem s težavo nad preveso: še malo naprej in spet se nategne vrv — tovariš za menoj! Preden še dospe do mene, preči v levo in že pleza

Tik pod vrhom. Kočna z jezerskega izstopa NW stene Grintavca

po strmem žlebu navzdol. Kamenje se kruši izpod nog in globoko doli blizu snežišč udarja ob skale. Saj je pod nama večstometerska stena. V spodnjem žlebu sem prvi in plezam, dokler žleb ne preide v strmo steno, ki pada prav do snežišč pod severnim razom Jezerske Kočne.

Prečiti bo treba! Utaborim se izven žleba ter, zavarovan na klinu, počasi vlečem vrv. Kmalu neha kamniti plaz izpod tovariševih plezalk; izven žleba preči izpostavljeno v levo, nekaj metrov se dvigne, nato v orjaškem razkoraku, viseč na oprimkih, poišče stop onkraj navpičnega stebriča. V daljavo je izginil zadnji odmev krepkih udarcev njegovega kladiva in že ubiram borne stope izpostavljene prečke. Kaže se, da bo pleznja vse težja. Prečim mimo tovariša krušljiv žleb, težavno navzgor na malo stojišče pod ogromno, na steno prislonjeno skalo. Čim bolj v desno plezam, krušljivejša je! Konec vrvi je, a mesta za zavarovanje ni! Stojišče je slabo, potreboval bi še dvoje rok za varovanje tovariša. Zbašem se v razpoko med steno in nanjo prislonjeno lusko. Z največjo težavo varujem, stoječ skoro samo na eni nogi. Nikjer ni prostora za levo roko, ki je najgloblje v razpoki. Tovariš se ustavi nekaj metrov pod menoj in ogleduje, kako naprej. Vse je krušljivo; luski tudi ni preveč zaupati, ker vse kaže, da ne bo več dolgo stala tu sredi stene.

Končno se tovariš le odloči za nesigurno in nerazčlenjeno lusko. Stoječ z desno nogo meni na rami, potisne levo prav do kolka v razpoko. Počasi preneha pritisk na ramo, zagvozdim se nazaj v razpoko, skozi katero pada kamen za kamnom — meni na ramena in glavo. Mirno tiščim z glavo klobuk ob prednjo

steno razpoke, da mi ga kamnitni plaz ne odnese. Tovariš je že preko četrte ure na istem mestu. Vsi poskusi, da bi našel primeren oprimek desni roki, so jalovi. Čim zgane v razpoko zagvozdeno nogo, začetim na plečih kamniti dež. Zaman poskuša priti naprej. Leva roka drži višje gori za rob razpoke, telo se nagiba vse bolj ven in, ko je že v skoro vodoravnem položaju, ujame desnica prijem. Počasi se dviga, desna noga poišče boren stop, leva se počasi pomika iz razpoke, delajoč kamnito ploho. Z mačjo kretinjo menja z desnico prijem, levo nogo zavihiti po zraku, skoro pol obrata na malem stopu, še kvišku in — luska je premagana!

Medtem ko tovariš po več ko polurnem trudu zaslužen počiva, pripravljam nahrbtnika, da ju tovariš potegne na lusko. Visoko nad glavo se guglje najino imetje in po vsestranskem zatikanju končno pride tovarišu v roke. Ob močno napeti vrvi se lotim luske. Tovariš je bil, stoječ na moji rami, segel precej višje. Poskušam na zunanjem robu luske, vrv me vleče proti razpoki, najdem prijem in ob krepko nategnjeni vrvi le zmagam težave do konca. Od tovariševega varovališča se že vidi začetek police, ki veže zapadni del stebra s ploščami Male Kočne. Privoščiva si kratek počitek. — Luska je terjala precej moči; bila je najtežji del poti.

Polica je bila s početka položna, tako da sva plezala oba istočasno. Postajala je vse strmejša, dokler je po dobrih poltreh vrveh ni zožil mogočen turne na levi strani v komaj prehodna vrata. Tu je bil mejni raz zapadne in severne stene.

Prej členovita zapadna stena prehaja tu v navpične tristometrské plošče, ki se začno za Kupom in segajo prav do sem. Onkraj »Vratc« — tako sva krstila ozki prehod — je ležala rešitev problema. Tu se začnjenja del prečke, ki se oddaleč zdi ključ stene. Prečenje je tu skrajno izpostavljeno. Najtežje mesto je bilo pač tam, kjer je police za dober meter odkrušena in pada navpično na prodišča za Kupom. Tovariš zasede primerno varovališče ob Vrateih, jaz pa z največjo opreznostjo začnem prečenje. Kmalu sem onstran najtežjega, odkrušenega dela. Polica se polagoma dviguje, lažja je. Vrv poteče. Še preden dosežem

Kočna z Velikega vrha.

... Smer plezanja 16. septembra 1939

plošče, zabijem klin in vpnem samovarovanje. Varovanje drugega tu ni lahko, ker se najtežji del police ne vidi in je zato treba skrbnega ravnanja z vrvjo. Tovariš nadaljuje s prečenjem gladkih plošč. Tu se je jasno pokazalo, da je ozka, gladka polica ključ do Male Kočne. Njene zbrušene, strme plošče so brez najmanjše razpoke za klin, brez vsake možnosti za siguren stop. Daleč v levo prečiva, preko vpadnice vrha, brezpogojno vezana na polico. V ostrem kotu se odcepi nova polica, nazaj in strmo navzgor, po njej spet v členovito skalo. Zdaj naju še nekaj dolžin vrvi loči od vrha. Hitela sva in nisva opazila, da sva ujeta: nad nama so bile vršne stene, prevesni, rdeči vrh Male Kočne. Tovariš mi kaže v levo: prevesno je sicer, a vseeno računa, da bom zmogel. Prečim pod preveso, vse redkejši so prijemi. Ob prevesi navzgor, s slabega stojišča skušam najti na njej vsaj prijem, ki bi bil le pomoč za obdržanje ravnotežja. A niti takega ni bilo.

Stena se je poslednjič z vso močjo uprla. Tovariš je mnenja, da prevesa ni tako težka. »Moraš naprej!« je bil njegov odgovor na moj tretji neuspeli poskus. Hotela sva se menjati. Izmučen od nelahkega posla s preveso, ne morem sestopiti preko gladkega mesta. Klin me reši, ob njem počivam in plezam z očmi. Ne, vrh se nama ne sme izmuzniti, posebno zdaj ne, ko je že tako blizu! Mesto da se menjava, poskusim novo pot. V škripcu me spusti preko gladke plošče, v tegu vrvi prečim pod preveso, da dosežem ozko poličko. Tu bo šlo! Po ne lahkem delu obplezam preveso, prečim nad njo nazaj; še nekaj metrov, pa zahnem z varovanjem tovariša. Ko izbija klin, ogledujem žleb, ki gre prav do vrha. Tovariš je trde glave in se odloči, da na vsak način zmaga preveso. Na istem mestu ko meni, se mu začne brezkončno poskušanje. Najbližji prijem je še vedno predaleč; zmeniva se, da tovariša do tja enostavno potegnem. Napnem vrv, noge zabingljajo preko prevese, roka se krčevito oprime malega prijema — še malo in tovariš nekako obleži vrh prevese. Močno dihanje se sliši prav do mene, znak, da zadnji meter ni bil lahek. Ko si tovariš opomore, nadaljuje mimo mene, skozi gruščnat žleb. Krušljivo je, a na to sva se v Kočni priučila. Vrv se nategne. Premestim se nekaj metrov višje in priplezam do tovariša. Sedel je na vrhu Male Kočne.

Krepko sva si stisnila roke, vesela uspeha in uresničenja večletne želje, da zmagajva jezersko sveto goro preko njene najgladkejše stene. Bil je to praznik dveh najmlajših jezerskih gornikov. Tovariš je praznoval prvi, jaz pa deseti prvi vzpon v jezerskih stenah.

Solnce in zadnje težave so izpile iz naju vse moči. V steni sva bila najmanj šest ur. Res, da del odpade na pregledovanje stene in fotografiranje, a vseeno sva bila resno potrebna okrepčila.

Posedela sva še delj. Jesensko nebo je bilo čisto brez oblaka, le na Julijeh je ležala modrikasta koprena. V popoldanski luči je blestela Škrlatica z Rokavi in Oltarjem. Zmagala naju je njihova moč in v sredo, tri dni kasneje sva s tovarišem z Dovškega Križa zagledala v daljavi premagano, v solncu krvavo rdečo steno Kočne.

Vrh Begunjščice

Avg. 1939.

Spet tu ležim pod sinjim baldahinom,
se solnčim, čuda božja razmišljujem,
utripom gore verno prisluškujem,
predajam dobrim, tožnim se spominom.

Dovolj sem zdravil se dozdaj s pelinom,
utvaram bolnim trmasto kljubujem,
nihljaje belih očnic opazujem,
opajam se s svobode močnim vinom.

Gorenjska vsa pod mano se odpira
od Triglava do bele tja Ljubljane,
zemljici tej so vse prelesti dane.

Marija Blejska prošnje mi podpira,
svetniki cerkvic, ki gore krasijo,
lepot se naših z mano veselijo.

Josip Šter.

Dr. Gizela Tarczay:

Kralj Evrope — Mt. Blanc

S strehe veličastnega milanskega doma sem ga prvokrat zagledala. Pekla me je italijanska vročina, pekle marmornate plošče, vroče ko razbeljeno železo. Okrog mene se širi začarana šuma gotskih stolpov: izklesani kipi, kamnite čipke. Čuvar mi s široko gesto pokaže v daljavi: »Ecco! Monte Bianco!«

Evo ga, zares! Prozorni zrak italijanskega poletja ga je prinesel neverjetno blizu — kar segel bi po njem. Nad mestom je ležala neznosna vročina, kakor da je vse mesto ogromen vroč kotel. Ali čim sem opazila belega orjaka v daljini, se mi je zazdelo, da je zapihal hladen vetrič z visokih Alp, in takoj me je objel sveži in bistri planinski zrak. Ni mi bilo več mar za vročino, ni mi bilo mar za marmorne plošče — saj me je iz daljave pozdravil »kralj Evrope«: Bela Gora — Monte Bianco — Mont Blanc!

Mont Blanc me je pozdravljajal, a jaz vem, kaj mi je storiti. Nekoliko dni na solnčni francoski Rivieri mi je služilo samo za to, da deluje s silo kontrasta. Iz množice lenih bogatašev Angležev sem se požurila tja, kjer stoji Kristusov beli kip ob boku planin: v neposredni bližini Mont Blancovega masiva, nad selom Les Houches, stoji ogromen marmornat kip z neizrekljivim veličanstvom in dviga desnico, kakor da hoče planino blagosloviti. Res: On blagoslavlja planino in planince, ki jim ni žal za trud, da se vzpenjajo gor!

Chamonix je prepoln tujcev. Vsi so oblečeni strogo po planinarsko, izprehajajo pa se največ po asfaltu, zadržavajo se najrajši na terasi kavarne. Vozijo se z zobčnico do gotove višine — pa konec! Spoznala sem se z Angležem, o katerem sem mislila — sodeč po njegovih gozzericah — da je navdušen in drzen planinec. Vprašam ga:

»Kdaj pojedete na Mont Blanc?«

On me pogleda nekako v zadregi. Očividno ga je moje vprašanje prav neugodno zadelo. »Mari jaz? Jaz sploh ne nameravam na Mont Blanc,« mi pravi končno po kratkem razmišljanju. In še doda: »I have not decided yet« (nisem se še odločil). ... Mislim, da se ta dobri Anglež ne bo nikoli odločil, da se vzpne gor, kjer ni več zobčanic.

Mene so v prometnem uradu (Bureau des Guides) uradniki sprejeli očividno z velikim nezaupanjem. »Vi hočete na Mont Blanc?« — »Oui, Monsieur.«

»Pa Vi ste Madjarka, kaj ne?« — »Oui, Monsieur.« — »Nečuvveno! Madjarska je ravna zemlja, tam ni planin. In Vi bi hoteli zares gor?« — »Hočem, gospod.«

»Ali gospodična, premislite! To ni šala. Mont Blanc ima preko 4000 metrov. Ce n'est pas une promenade!« — »Znam, Monsieur. Ni se treba bati za mene!«

— »Ali ste bili že kdaj na visoki planini?« — »Naravno!« — »Na primer?« — »Na primer na Triglavu, na Marmolati, na Musali! Bodite mirni, gospod, ni to prviokrat, da grem na visoke planine!«

»Enfin, si vous voulez!« vzdihne dobri Francoz in zapiše s težko muko moje barbarsko ime v knjigo onih, ki se javljajo za Mont Blanc. Nikakor mu ni šlo v glavo, kako to, da hči ravne Madjarske zemlje hoče siloma na Mont Blanc!

Drugi dan sem torej krenila na pot, da posetim Njegovo Veličanstvo — »kralja Evrope«.

Vodnik je bil starec dobričina, Alfred Balmat, morda potomec slavnega Balmata, ki je v družbi Saussurea prvi zavzel »Belo Goro«. Moj Balmat je bil 200 krat na vrhu, ali se ne spominja, da bi bil kdaj vodil gor Madjara.

Peljemo se do sela Les Houches z avtom, od tam s »funiculaireo« do hotela Bellevue, končno z zobčanico prav do višine 2600 m, do takozvanega Nid d'Aigle. Bogataši iz Chamonixa se vozijo čisto udobno prav do tega mesta in morejo tu občudovati ledenik Glacier de Bionassay iz neposredne bližine, brez vsakega napora in brez tveganja. Čudijo se ledeniku in mislijo, da so spoznali goro. No, seveda se hudo varajo! Tu so šele vrata do visoke planine; saj pravo svojo lepoto, pravi svoj čar razodene visoka gora samo tistim, ki prodro v njeno notranjost, tja, kjer ni več čudežev tehnike in ni drugih sredstev — razen naših lastnih nog in rok.

Po prehodu preko čisto lahke Tête Rousse, evo nas pod steno Aiguille du Goûter. Ta Aiguille (»Iglica«) je prav za prav najtežji del ture, vendar to ni Bog ve kaj; »Bambergov pot« (čez Plemenice) na Triglavu je stokrat težji. Vsekako pa je »Igla« prav lepa, ker jo ledeniki popolnoma okrožajo: okoli nas, z desne in leve strani, pod nami, nad nami povsod sami ledeniki, plava blesteča čuda. V globini 600 metrov zija ogromna razpoka — vodnik mi pripoveduje, da je tu strmoglavil neki mlad Anglež, padel naravnost v razpoko — truplo so našli šele po 32 letih... Počiva na majhnem pokopališču v Chamonixu... Nadaljujemo vzpon; stena je čvrsta, izvrstna za vzpenjanje, solidni granit dobro drži in nosi. Še urico, pa smo gori na temenu »Igle«.

Majhna kolibica, prislonjena ob steno, kakor gnezdo planinske lastavice: Refuge du Goûter, 3817 m. Tu bomo torej prenočili. Ali noč je še daleč, imamo šele 5. uro popoldne. Sedimo na strehi drvarnice, se solnčimo in opazujemo oblake.

Gledam na oblake in se ne morem nagledati. Ne vem, od kod so došli, nenadoma so tu. Polagoma prihajajo, se širijo, plazijo, napolnjujejo vse doline. Tečejo ko ogromna reka. Včasih se mi zdi, kakor da mleko vzkipi na ognjišču. Dvigajo se oblaki, se spuščajo, zopet dvigajo, končno se umirijo. Zleknjeno leži

pod nami silno sivo morje, morje oblakov. A nad tem sivim oceanom tanek škrlatast rob. Solnce zahaja, točno tako, kakor je to naslikano na neki Loppéjevi sliki, v malem muzeju v Chamonixu. Čudoviti so ti oblaki, prelepi, veličastni. Plazijo se v globini, jaz jih gledam od zgoraj.

Škrlatno je solnce zatonilo. Večer se spušča na gorsko samoto.

»Večerja je pripravljena, Mademoiselle!«

Rano ob zori, ob treh, zapustimo kolibo. Do vrha je še pet ur hoda. Ali tu prav za prav ni več strmine, ni nevarnosti. Zvezde se nam ljubko smejejo, mesec se dobrodušno muza. Trije smo na eni vrvi: tovariš Raymond, stari Balmat in jaz. Hodimo počasi, stopinja za stopinjo, više in više, po snegu in ledu. — Zvezde pobledavajo. Gledam jih, dokler ne izginejo. Občudujem divno kupolo Dôme du Goûter, ki jo je mlado solnce obilo z rožnato barvo. Solnce vzhaja, svetloba nastaja, led se zabliska. »Kje so očali?« Brez njih ne hodi v tem ledenem carstvu! Človek bi lahko izgubil vid. — Kar zapiha veter, vreme se kvari. Nimamo sreče. Po vročini 30° v dolini zavlada tu ostra zima 30°; v roke me hudo zebe, ne morem držati cepina.

Moramo dalje, vrh ni več daleč.

Večkrat se nameri v zgodovini, da je sam vladar blag in dober, toda njegovi ministri in vojskovodje okrutno plenijo zemljo, krvoloki. Tako je tudi Mont Blanc blag vladar, ne želi krvi: najvišja gora Evrope, pa je vendar blažja in laglja, nego mnoge nižje gore.

Na žalost nismo imeli nikakega razgleda. Vse je utonilo v oblakih. Toda ostala nam je neposredna bližina: začarana šuma iglic. Nehote sem se spomnila začarane šume na stregi milanskega doma: gotske igle i tu i tam, na stotine! — Nedvomno je milanski dom sijajno vzor-delo človeškega uma. Morda je to najlepša cerkev, kar sem jih kdaj videla. Pa vendar ona daleč zaostaja za onim hramom leda in snega, ko nas kakor v arktični zimi očara nebeški sijaj. —

Sestop preko neskončno dolgega ledenika Glacier des Bossons je precej naporen: razpoke, ena za drugo. Ako so majhne — nič hudega: skočiš preko, pa je. Kaj pa, če je široka? »Lestve« so položene preko njih, lestve tanke, zaledenele, hoditi ni mogoče po njih, moraš se po kolenih plaziti, res: »ce n'est pas une promenade...« Ali za ves napor nas bogato poplača lepota ledenika. Razpokline se blestijo v vseh odtenkih modre barve, od najsvetlejšega azura do najbolj temnega ultramarina. Štrlé ledeni kipi, stolpi, turnci. Teren je videti, kakor da je prav lahek, vendar nam preti na vsakem koraku smrt. Plava smrt, smrt v plavi razpoki... Cepin neumorno dela. Glej, da dobro paziš; tu gre borba za vsak korak!

Po kratkem počitku v Refuge des Mulets se končno vračamo v Chamonix.

Tako je pač: vedno moramo — dol! Iz najlepših višin se moramo vselej vrniti v dolino. Gori je strašna zima, tam ni življenja za nas. V dolini pa greje solnce, grejejo ognjišča in grejejo človeška srca.

Na Kurešček!

Kar velja o življenju sploh, velja še posebno o ustvaritvah prirode: Ni dragoceno zgolj to, kar se lesketa; ni lepo zgolj to, kar se prešerno razkazuje.

Ali ste že kdaj pogledali z ljubljanskega Gradu ali z Golovca mimo Krima in Mokrcra pazljivo dol proti jugu? Ali ste opazili, da se komaj za spoznanje vstran od košatega Mokrcra v smeri proti Turjaku dviga stožčasta glava nekam neznatne planine, enostavno začrtana na obzorju in ponižno pomaknjena v ozadje za svoja večja gorska brata, vsa skromna in preprosta? Kaj prozaično in kar smešno ime nosi ta hrib: Kurešček mu pravijo.

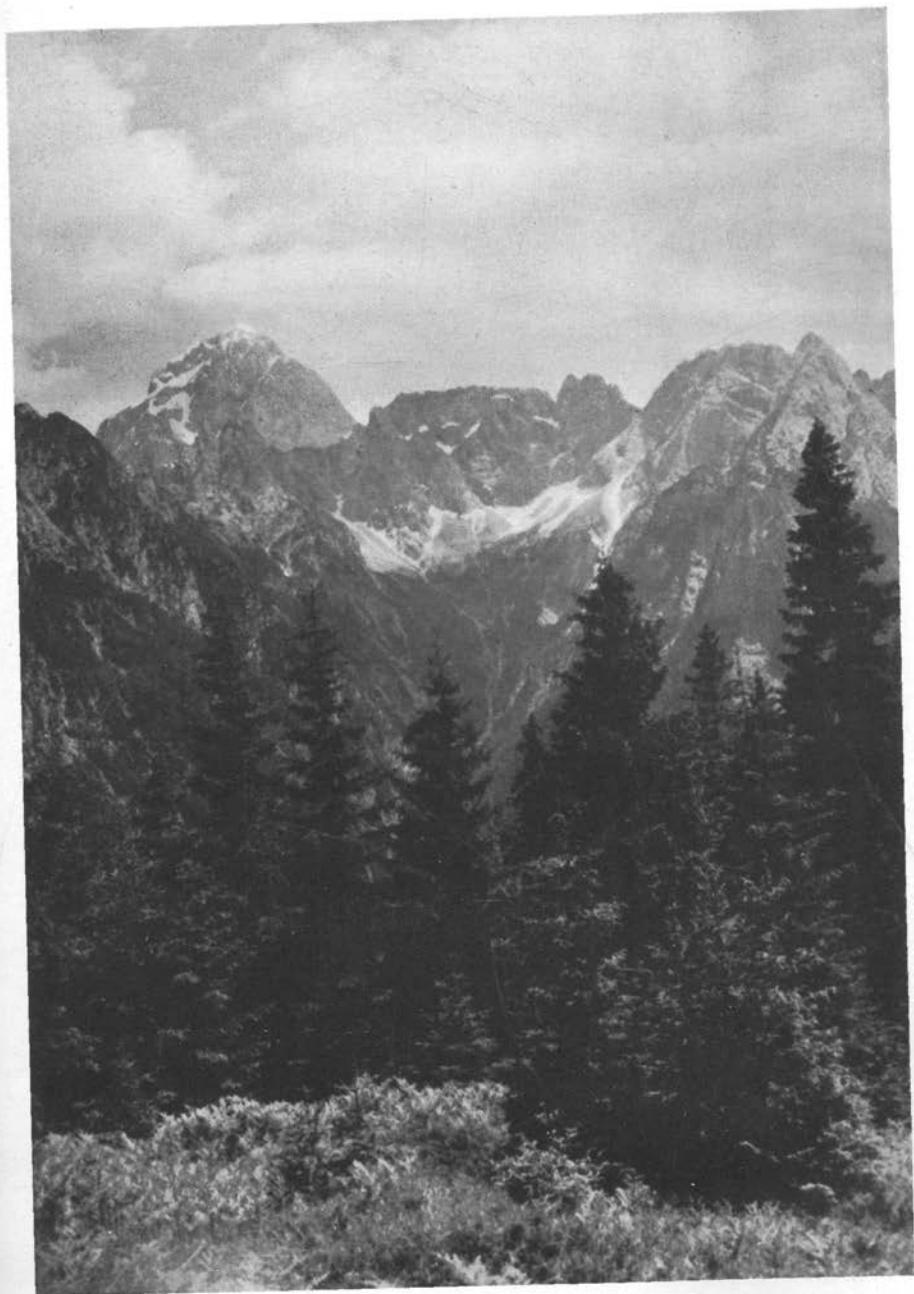
In vendar je ta planina torišče nevsiljive lepote in zdravih estetskih užitkov. Pojdiva na vrh, da se prepričava!

Dostopov je več. Najbližji pelje preko Iga. Dvakrat na dan te potisne avto prav tja do izvira Iščice, ob kateri nameriš prve korake; ob kapelici na koncu Studenca se obrneš na desno. Odslej bo treba stopati navkreber, narahlo, kakor bi strmino sam Bog pobožal. Več ko dve uri boš stopal ob njej, a ob koncu poti boš zavdihnil: »Škoda, da je tako hitro konec!« Položna je ta pot, mnogolična in hvaležna! Nisi še dodobra zapustil smrekovega gozdička nad Studencem, že se vzpenjajo njive in senožeti s tabo vred mimo Podgozda tja do vasice Škrilje, ki je prilepljena ob reber kakor lastovičje gnezdo, in še dalje do Golega, kjer so se hiše postavile okoli cerkve sv. Marjete, kakor piščanci okoli koklje, ki pozorno dviga glavo in se plaho ozira za njimi. In zopet boš onstran Jeršinovih vdihaval svežino smrekovega gozda in nasmehnile se ti bodo trate na podnožju Kureščkovega stožca — pa si že na cilju in gledaš...

Morda ti je ljubša pot preko Želimlja? Popeljeva se z vlakom preko Škofljice in, da se izogneva prašni cesti preko Barja, presekava hribček pred sabo preko Gumnišča, se obrneva pri Šviglju pod Pijavo Gorico na desno — in že sva v Želimeljski dolini. Ta pot ti je sprva dolgočasna. A če gledaš pred sabo cilj, ki te pogleduje mežikajoče izza cerkve, dobiš takoj občutek tople domačnosti. Zato stopiš še pogumneje v Želimeljsko dolino, ki se ti sprva dozdeva, kakor da je sploh ni; saj se po enourni poti do Želimlja prav za prav šele — pričinja! Bil bi pravi užitek, ko bi po beli cesti ob bistrem potočku v tem prijetnem hladu korakala poldrugo uro do Podturjaka; toda v tem času sva že na cilju, če onstran Želimlja pri Čotu zavijeva navkreber na desno in se pričneva vzpenjati.

In potlej užitek, ki ti ga je priroda pripravila na vsej poti od Želimlja gor proti Rogatecu! Nedopoveden je in neizrazen. Skoraj ves čas te vede pot po gozdu in sunkoma ti čara nove in nove vidike pred oko. Sprva na levi: vitki borovci kipe iz strmih tal, gruda se dviga z njimi in prsi se ti širijo v ozonu smrekovega gozda. Po pičli polurni hoji se pot prevrže: na desni se ti odpre pravcat prepad z odsekanimi stenami, doli na dnu pa šumlja neviden potoček, skrit med gostim drevjem. Hlad in občutek divjine te stisne v grlu; kar verjeti ne moreš, da ima rahla simfonija položnega hriba, ki se ti smehlja z belo cerkvicco nasproti, tako zburkano in močno uverturo.

Tudi čez Turjak se lahko vzpneš na Kurešček — ne le za spremembo, marveč v resničen užitek. Kar dvoje avtobusnih podjetij se kosa, katero bi ob primernejšem času z udobnim vozilom premagalo 26 km dolgo razdaljo med

Mangrt od zapada

Foto dr. A. Brilej

Ljubljano in Turjaškimi gradom, in te po zavojitih serpentinah dvignilo do podnožja mlajšega Kureščkovega brata, Sv. Aha. Od Pijave Gorice dalje ne zamudi gledati na desno; imel boš majhen predokus tega, kar ti bo s polnim prgiščem nasipano pri Sv. Mariji na Kureščku. Gotovo, gotovo bo Kurešček radodaren do tebe; saj te spremlja že doslej s svojim pogledom vso pot od Pijave Gorice gor do Turjaka, kakor dober prijatelj, ki na pragu čaka na dragega gosta. Bela cerkva na vrhu pa zvedavo gleda izza drevja kakor gospodinja, ki se smehlja skozi odprto okno svoje hišice. In če je cerkvico v tem času obsijalo jutranje sonce, bo nje belina zažarela kakor rdečica na licu nevestinem.

Ko na Turjaku stopiš z vozila, se ti bo sprva pot zazdela nenaravna; moraš namreč nizdol. A po grajski stezi ali zavojiti cesti si kmalu doli v stisnjeni dolini; odtod naprej pa — kakor te je volja. Če ti je ljubša pot med senošetmi, zavij pri Anžičku preko Četeža v Zapotok; če želiš dalj časa hoditi po gozdu, pojdi preko Ščurkov na Visoko; če ljubiš dolinski hlad in šumenje gorskega potočka, pa zavij v ozko sotesko med Sv. Miklavžem in Četežem, odkoder se lahko po novi zavojiti cesti povzpneš gor v Zapotok. Ne vem, kateri poti bi dal prednost. Če se dvigneš pri Ščurkih ali Anžičku, te bo zadivil pogled in, ko bo sproščeno tvoje oko, te bo prevzel občutek sproščenega srca. Če se pa odločiš za pot po soteski, te čaka idila gozdne doline, poezija slapu Krnice in romantika odsekanih skal; občutek miru ti bo prekinil občutek zadivljenosti.

Pozdravljene, poti na Kurešček! Kdor vas je prehodil z ljubeznijo v srcu in gledal z božajočim pogledom, ta se bo ponosno zavedal, da je ta naša Slovenija vrt, na katerega žlahtnih gredah rasto zdravje, lepota in sreča. Bog vas blagoslovi! In še bi lahko govoril o belih stezah med zelenečim drevjem in dišečimi senošetmi. Še bi ti lahko svetoval, da zavij z Iga mimo ribnikov v Dragi gor proti Kladi in odtod k Sv. Marjeti, ali pa izberi varianto čez Kremenico in Sarsko. Lahko bi ti priporočil visoški kolovoz, ki se pri Poljani odcepi od Želimejske doline v položnih zavojih; lahko bi zavila pri želimeljski cerkvi v ozko sotesko, ki je tako slikovita, da jo dr. Oblak imenuje »Vintgar v miniaturi« — vse te steze bi midva lahko prehodila, pa bi še vedno našla novih in novih. In ko bi se vračala na stare, bi le-te v okviru novih letnih časov postale zopet nove.

Ze pot na Kurešček je nagrada turistu. A ko se počasi dvigaš po zadnjih vzpetinah, ko ti udari v obraz val svežega planinskega zraka tam na senošetih ob novi planinski koči in se končno povzpneš do bele cerkvice na višini, odkoder ti splava pogled v daljave pod teboj, takrat občutiš, da je po poti ravnala božja roka s teboj kakor mati z otrokom, ki mu sprva daje bonbonček za bonbončkom, nato pa mu pusti vse, kar ima, in ga končno še poljubi na čelo. Tu gori je Gospod Bog s polnim prgiščem nasul prelesti in lepote; tu je mera veselja in užitka polna, tu beseda preneha, tu govori samo sree, ki čuti...

Razgled! Kamor koli se ozreš, povsod se ti oko naužije in napije; lahko rečeš, da imaš pred seboj v malem pričarano vso lepoto naše slovenske zemlje. Tam daleč v ozadju kipijo kakor razpenjeni valovi proti nébesu zasekani masivi naših gorskih velikanov. Julijske Alpe so preko Karavank povezane s Kamniškimi in Savinjskimi Alpami v eno samo skalnato verigo, ki ti zbuja občutek, kakor bi hotela v eno strniti vso ono lepoto med seboj in tvojim očesom, da bi se je ne izgubil niti najmanjši drobec. Pa kakor odmakneš pogled od belih planin, se ti oko nehote ustavi na posevku belih hiš, ki se iskri v solncu obžarjen: tam doli pod teboj, kjer se stikata Rožnik in Grad, kraljuje Ljubljana, botrca prešernih dni. In zopet ti poleti oko preko hišic in belih cerkva, ki jim ni mogoče

določiti števila, na sivega strica Kuma in preko zelenih dolenskih gričev vse-naokoli do gozdnatih Kočevskih hribov in Notranjskega Snežnika onstran meje.

Pa pustiva naštevanje! Dejal sem, da je s Kureščka vidna vsa Slovenija v malem. Res je tako. Ravna cesta dol na Barju ti kliče v spomin Dólinsko in Rávensko Prekmurje; zavojita bela črta, ki obkroža Golovec od Ljubljane do Škofljice, ti pa iz Barja pričara pred oči Prleški ravnini ob Muri in Dravi. Gozdnata stražarja Mokrec in Krim ti nadomestujeta Pohorje, kotanjaste globeli med Kureščkom in Mokrcem ti dajajo slutiti neposredno bližino kamnatega Krasa; gričevnata Dolenjska na vzhodu pa se zdi od daleč prav taka kakor Haloze in Slovenske gorice.

To razkošno sliko lahko gledaš s Kureščka v vedno novem okviru: spomladi v zelenju in življenju, poleti v toplem solncu, na jesen v suhem zlatu rumenečega listja, pozimi pa v deviški belini snežne odeje. Mesečna noč ti jo pretvori v očarljivo silhueto, na katero so se — tako se ti zdi — preselile same zvezde z nebes; tako vabljivo namreč utripajo na njej drobne lučke daljnih zaselij. Katerikrat pa se priroda naravnost poigra s tabo, zlasti ob jutrih: po dolinah leži sama gosta megla, da te spreleti mráz ob pogledu nanjo, a s tabo vred se na Kureščku smeje solnce, ki se je pripeljalo na obisk izza Sv. Ahcá.

Nemara še nisi zadovoljen? Ni ti dovolj razgledov in idile, zahotelo se ti je še divje romantike alpskih planin v neposredni bližini? — Stopiva no, prijatelj, po onile beli cesti, ki jo vidiš izpeljano čez Mokrec! V dobri uri hoda dospava do Krvavih peči. Morda se ti na prvi pogled zdi, da še nisi prišel na svoj račun, ko zagledaš pred sabo Sv. Lenarta na položnem griču in enolično dolino s kraškimi značajem in Bloško planoto pred sabo? Potrpi malo! Samo še nekaj korakov, pa boš videl, da leži vasica pred tabo prav na robu globokega prepada. In ob sami navpični steni se boš spuščal nizdol uro in četrt mimo trohnečih debel, ki jih je izruvala nevihta, in razritih hudournikov, ne da bi vedel, ali bi ustavil oko ob odsekanih skalah ali ob nedotaknjenem svetišču pravega pragozda, kjer skoro ne more zapeti sekira; ali pa bi prisluhnil šumenju Iške, ki te začne pozdravljati iz zasekane debrí dolí pod tabo.

Od Vrvice dalje, kjer se stekata Iška in Zala, te čakajo nova presenečenja. Vase te sprejme poldrugo uro hoda dolga soteska, ki ne nosi zaman bahatega imena »Iški Vintgar«. Zopet ne morem zgubljeni besed z opisom presenetljive divjine stisnjene Sovodnje in kipečih Kozlovih sten, ali z opozarjanjem na temne tolmune, v katerih se oddihuje Iška, ki si je skozi to skalovje jedva presekala pot. Samo toliko te zagotavljam, da se ti bo nedvomno godilo kakor pred tabo meni in gotovo mnogoteremu drugemu pred nama: Ne boš mogel verjeti, da je mogoče najti pičlih 20 km od Ljubljane čare skrajnega gorenjskega kota.

Morda se ti pozimi zahoče bele opojnosti? Nikar ne išči daljnih krajev! Gori na Kureščku najdeš v izobilju vsega, kar želiš: klance za začetnike in izvežbane smučarje; sipkega pršiča, ko bo v dolini sneg že pričel kopneti; pa zakurjeno prenočišče in toplo sobo ob lončeni peči v prijazni planinski koči, ki je stalno oskrbovana.

Če ljubiš planinsko floro — tu je boš našel v izobilju. Modri svišč bo priklil iz tal že v prvih dneh meseca aprila; kokovičnik in kranjski klobuki te bodo pozdravljali meseca maja in rododendron bo zakimal v Iškem Vintgarju... Pa kaj bi našteval! Knjiga prirode je odprta pred tabo: »Tolle, lege! Vzemi in beri!«

Prehvaležen je ta teren za geologa. Na vsak korak naletiš na izrazite kraške pojave, ki so sicer opazni tudi za neizšolano oko, pa vendar ne motijo s svojo vsiljivostjo; nahajamo jih pač na ozemlju, kjer se križajo geološke formacije. Že koj po poti od Iga proti Golemu srečuješ večje ali manjše kraške vrtače ali kotličče, ki jih je zlasti polna dolina med Mokrcem in Kureščkom. V bližini Kureščka nahajaš celo manj izrazite zagatne doline, ki jih ob gornjem delu zapira visoka skala, ter slepe doline s ponikalnicami. Prav tako značilen kraški pojav je izvir Iščice, ki privre v roju izvirov na dan kot močan potok pri znamenju sv. Martina na Igu. Krvave peči pa so najbrž posledica velikega kataklizma, kakršni se dogajajo na izvotljenem apniško-kraškem svetu. — Planoti, na katerih ležita vasi Visoko in Zapotok, sta izrazit ostanek takozvanega ponskega ravnika, v katerega si je izdolbla Želimeljščica s svojimi pritoki globoke tesni; njih sliko priobčuje dr. Melik kot primer v I. delu svoje »Slovenije«.

In koliko zgodovine je skrite v teh krajih! Že Kurešček sam s svojim imenom te spominja na čas, ko so se tukaj kurile grmade in signalizirale Ljubljani turške vpade na slovensko zemljo. Tja proti Igu gledaš prizorišča Jakličevih zgodovinskih povesti, od vzhodne strani te pozdravljata Turjaški grad in brezstolpna cerkev sv. Ahca — nemi pričci naše poltisočletne zgodovine. In dalje proti jugu se lesketajo Velike Lašče, katerih bližina nam je dala Trubarja, Stritarja in Levstika; malo vstran pa dviga glavo Sv. Gregor, domovina Krekova. In da ne pozabim omeniti: gotska cerkev stoji na mestu nekdanjega rimskega tabora, ki je bdel nad cesto, izpeljano iz rimske Ljubljane po Želimeljski dolini proti Ložu in dalje proti jugu. Dva tisoč let zgodovine obsežeš z enim samim pogledom.

V nezmanjšani meri prideš na svoj račun, če te zanima umetnost. Pičle pol ure od planinske kočice se dviga cerkva sv. Miklavža, z živobarvnimi freskami Janeza Ljubljanskega in s kasetnim stropom iz XV. stoletja; proti severu pa vidiš golsko cerkev z znamenito prižnico: sami biseri slovenskega umetniškega ustvarjanja!

Morda hočeš med ljudi? Tri vasi družijo pod sabo Kraljica miru na Kureščku: Zapotok, Visoko in Rogatec. Skopo je sicer merila priroda, ko je tod okoli delila pogoje za življenje; vendar so prebivalci polni optimizma in dobre volje, da še v cerkvi svoji varuhinji zapoje okroglo in poskočno: »Ti nebeške ključice imaš, o Marija!« In njih zvoneča dolenska govorica in tople besede: pri njih boš vedno doma! Nič čudnega, če je tu gori vztrajal skoro 20 let samotarski duhovnik, ki si je sam gospodinjal in gospodaril v nizkem župnišču, z linami mesto oken, sredi med gozdovi in senožetmi.

Kurešček, Kurešček! Skromen si v oblubi, pa bogat in darežljiv v dájanju. Malo vabiš, malo kličeš. A saj ti veliko niti ni treba! Kogar si enkrat priklical, ta pride pozneje sam od sebe — zopet in zopet...

Franc Herle:

Poljske Device ob Robanovem kotu

(Severna stena, 13. avgusta 1939; prvenstvena.)

Od kočice v Robanovem kotu čez Brezovec do pod stene srednje izmed treh Devic, z najizrazitejšim (ne najvišjim) vrhom. Po melišču desno ob steni, ki sega najnižje v Vežo do kota (velike vdolbine). Po široki, večdelni travnati polici do grebena, ki veže vrh z dnom. Po njegovi zapadni strani — narezana in drobljiva

pečina — do vrhnje izbočene stene. (Do tu v okovankah.) Na vzhodno stran grebena (poševno navzgor), ki prehaja v temen, vlažen, 15 m visok kamin, vrezan navpično v steno, toda zgoraj prekinjen. (Ta kamin je dobro viden tudi iz Robanovega kota.) Iz grabna na njegov levi rob in z njega v kamin (zelo težavno, najtežje mesto). Po kaminu v izpostavljeno steno, ki pa kmalu pojenja, postane prodnata in vodi desno okoli vrha. Prestopiš na levo nazaj v navpično steno, ki se širi od vzhoda in tvori glavo. Po lahki polici poševno nekoliko navzdol, dokler ni prekinjena; navzgor v trdno skalo, ki je z vrhom ostro odrezana. — Do Device dve uri, po steni dobre tri ure. Mestoma zelo težavno.

Opisal in plezal Franc Herle, Solčava.

Pripomba uredništva. Deset dni pozneje, 23. avgusta 1939, sta Franc Herle in Dušan Gradišnik prvenstveno preplezala severno steno Velikega vrha ob istem Kotu. Herletov podrobni opis vzpona smo zaradi pičlega prostora odložili za pozneje.

Obzor in društvene vesti

† Jože Kastelic — smrt Slovence pod vrhom Aconcague (7050 m). Kakor nam poročajo slovenski in inozemski časopisi, se je v početku marca (najbrž v dnevih med 7. in 9. marcem) ponesrečil tik pod vrhom najvišje ameriške gore, Aconcague, slovenski izseljeniški duhovnik Jože Kastelic. Kastelic je bil rojen 1. 1898 v Šmihelu pri Žužemberku na Dolenjskem. Med svetovno vojno je služboval na južnem Tirolskem. Tu, pa tudi na svojem poznejšem mestu, na Jesenicah, kjer je bil nekaj časa kaplan in nato župnik pri Sv. Križu, je spoznal in vzljubil planine. Življenjska pot ga je vodila v Francijo, kjer je deloval 7 let kot izseljeniški duhovnik. Pred 8 leti pa je prišel v istem svojstvu v Argentinijo. Poročila nam slikajo župnika Kastelica kot izredno delavnega in krepkega moža, ki se je ves posvečal svojemu poklicu. Poleg tega so ga pa neprenehoma vabile planine... Letos po Božiču je zapustil Buenos Aires, odšel v Mendoza, odkoder se je odpravil v Puente del Inca v vznožju Aconcague.

zaradi zdravljenja protina

Tu se je Kastelic sešel z ekspedicijo Nemca dr. Linka, ki je vršil v gorovju Aconcague v začetku marca naravoslovna raziskavanja. Pridružil se je tej odpravi in se ž njo vred skušal povzpeti na vrh gore. Dne 5. marca so jahali na mezhgih do višine 5800 m; naslednji dan so prišli do 6950 m; Kastelic, ki se ni bil — kakor ostali člani odprave — utegnil polagoma prilagoditi višinskim razmeram, se je tu ustavil, češ, da ne more dalje. Ostali člani ekspedicije so nadaljevali vzpon in so 7. marca dospeli na vrh, ki ga je bil dr. Link prvokrat zavzel že nekaj let prej. Pri povratku so našli župnika Kastelica v šotoru 6900 m visoko sicer precej izčrpanega, a trdno odločenega, da se po krajšem počitku tudi on odpravi na vrh. Odklonil je pa poziv, da se vrne z ostalimi člani odprave na nižjo postojanko v višini 6700 m. Naslednji dan je pričel divjati silen vihar, kakršni često hrujejo nad to nevarno goro. Bril je z naglico 200 km na uro; globok sneg je pokril vse vrhove. Reševalci so šele 14. marca mogli do tja v višave, kjer je bil ostal Jože Kastelic. Našli so še posamezne ostanke šotora in obleke; naš rojak sam pa najbrže ni mogel kljubovati silnemu navalu mraza, burje in snega in je podlegel. Tudi naslednje dni so viharji preprečili vse poskuse reševanja. Aconcagua ne izpusti svojih žrtev. Trupla niso našli.

Jože Kastelic je edini Slovenec, ki je kdaj dosegel višino nad 6000 m in bržčas tudi 7000 metrov. Njegovo drzno dejanje ga uvršča med prve in najboljše slovenske alpiniste. Daleč v tujini je zaklesal slovensko slopinjo v nadoblačne višave. Njegova smrt nas je užalostila, njegova odločnost in hrabrost pa je slo-

venskim planincem pobuda za krepak pohod na poti do ciljev, o katerih si upamo komaj sanjati, ki pa se jim je s svojim samotnim stremljenjem približal in jih skoro dosegel Jože Kastelic. Njegovo ime ostane z zlatimi črkami zapisano v zgodovini slovenskega alpinizma. Naj mirno počiva v ledenem grobu vrh Aconcague.

Dr. A. B.

Pripomba uredništva. Majska številka časopisa »Duhovno življenje« v Buenos Airesu je posvečena spominu ustanovitelja te pomembne revije, Jožeta Kastelica. Urednik Janez Hladnik poroča obširno o odpravi na velegoro in o nesreči, drugi spisi izpolnjujejo sliko markantne osebnosti ponesrečenca.

Pesnik Aškerc v Lučah. — Vseučiliški profesor, večš planinec dr. Boris Zarnik v Zagrebu, nam je poslal ta-le spomin iz svojih dijaških let: »Neznan Aškerčev stih. Globoko se mi je vtisnilo v spomin, kar sem čital v tujski knjigi v gostilni Raduha v Lučah, ko sva se nekoč kot dijaka mudila tam na povratku z Ojstrice v prijateljem Badjuro. Anton Aškerc, ki je bil tam pred nama, je zapisal v knjigo:

„Čeprav se svet okrog suče,
nemške nikdar ne bodo Luče.“

Pozneje je pa neki nemškutar pod te vrstice napisal: „Wenn sich auch die Welt dreht, der Esel wird nicht gescheit.“ Seveda sva z Badjuro ogorčena prečtala to pripombo...«

K stvari pripominjamo, da stiha nista neznana. Najdemo jih že v letnem poročilu SPD za leto 1893/94 (Nekaj cvetja iz spominskih knjig v Sav. planinah, 18/9), ponatisnjena sta tudi leta 1927 (Življenje in svet, I. 635), vendar v nekoliko drugačni obliki:

„Čeprav se svet suče,
nemške pa nikdar ne bodo Luče.“

V tej obliki navaja verza tudi M. Boršnik v Aškerčevi biografiji, str. 14 (Časopis za zgod. i nar., 1935). Zarnikov zapisek je pristen.

O vpisih v planinske knjige je izšla v Slov. Narodu, 1894, št. 194, Aškerčeva (psevdonom »Hribolazec«) »Hribolazno-politična študija«, kjer se ti vpisi presojajo predvsem z narodno slovenskega stališča. Navdušila je Aškerca škofa Slomška oda »Slovo Zolpeškim planinam« s ponosno narodno zavednostjo (v vpisni knjigi pri župniku Milošu Šmidu v Solčavi); razprto je tam ponatisnil Slomškova verza: »Le bistrimo si glave, ne dremajmo zaspani — Drugim narodom prodani«, in obžaluje, da ne zna zložiti ode ali himne kakor Slomšek. — Na koncu pripoveduje Aškerc, kako je v gostilni v Lučah ozmerjal tiste domačine, ki klečeplazijo pred tujci. Planinstvu samemu pa Aškerc ni bil kaj naklonjen. (Prim. Kocbek, Savinjske Alpe, 90.)

Dr. J. T.

Dr. Reya Oskar, Vremenoslovje. Poljudna izdaja. Ljubljana, 1940. Jugoslovanska knjigarna. Kart. din 50.—, v platno vez. din 60.—. Za vreme se zanima dan na dan vsakdo — »Kdor govoriti kaj ne ve, on vreme hval' al' toži« — strokovnjaško zasleduje njegove pojave že desetletja starešina-znanstvenik F. Seidl; dr. Simona Šubica »Temelje vremenoznanstva« je izdala l. 1900. v svojem »Zborniku« Slovenska Matica; sedanji upravnik zavoda za meteorologijo na univerzi v Ljubljani, v svoji stroki neumorni dr. Reya, pa je v svojem poljudnem »Vremenoslovju« na kratko (117 strani male 8°) pa vsestransko obrazložil pojave in pogoje vremena z jasno besedo in z odličnimi slikami ter risbami. Pred očmi je vedno imel praktičen namen knjige, da se bralec nauči razumeti, presoditi in do gotove mere napovedati vreme; prav zadnje poglavje knjige se glasi — kot nekak posnetek vse njene vsebine —: »Vremenska napoved«. Seveda pa ne zadostuje, da prebereš in preučiš samo to poglavje, ampak moraš se poglobiti v sestavo in razlago »Vremenske karte«, ki so za njo v knjigi priloženi trije stvarni vzorci; da pa se spoznaš v karti, ti morajo biti jasne njene sestavine in boš moral zato začeti s knjigo od kraja, kakor si sledijo poglavja (»Zračni pritisk«, »Solčna toplota«, »Temperatura zraka«, »Veter«, »Vlaga v zraku«), dokler ne dosepeš do izvršnih poglavij o slabem in lepem vremenu. Pisatelj te pazljivo vodi

po svojem preudarnem sestavu; razumel ga boš povsod, če se nekaj potrudiš — kajti knjiga se sicer predstavlja kot »poljudna«, a snov sama zahteva merico splošne izobrazbe ter napeto pozornost. Tujke, mednarodne, v izrazoslovju je pisatelj (razen v naslovu »vremenoslovje«, t. j. meteorologija) sprejel v naš jezik; vse je sicer razložil etimološko, a da razumeš vsebino, se moraš poglobiti v knjigo (opozarjam n. pr. na »adiabatično ohlajenje«, str. 65).

Prav za planince so odstavki o snežnih plazovih (74 i. sl.), o ledenikih (78 i. sl.), o vremenu sploh (81 i. sl.), o Elijevem ognju (70), ivju (73), srepu (77), vrsti oblakov (89 i. sl.), fenu (95), meglenem morju (108), jakosti vetrov (45), gorski boleznj (18) i. dr. poleg splošnih pravil, kakor: »Zračni pritisk se od morske površine do vrh Triglava zmanjša približno za eno tretjino« (17), ali: »Meja večnega snega ne zavisi od jakosti solnčnih žarkov, ampak od temperature zraka« (29) ali: »Jakost solnčnih žarkov« je manjša v nizkih nadmorskih višinah ko v višjih« (27).

Prožnost slovenskega jezika se kaže očitno pri obravnavanju tudi te stroke. Opazil sem, da g. pisatelj rabi, pa ne dosledno, edninsko obliko tlo, tla, tlu..., poleg množinske tla, tal, tlom...; na str. 67 zaporedoma »pri tleh« in »pri tlu«; »spušča s k tlom« (104), »odda tlu« (115), »padajo na tla« (67), »dosežejo tlo« (92). Razumemo, da je množinska beseda »tla« neokretna, more se pa rabiti v posebnem pomenu. — Raba rodilnika v nikalnem stavku in v delnem (partitivnem) pomenu je v dveh primerih korektorju ušla: »sneg ne raztopijo« 29, »more jo (mokroto) vsebovati manj«, 58; namesto: »snega« in »je«

Izvrstno, potrebno, priročno knjigo bo vsak planinec s pridom rabil.

Dr. J. T.

Fran Erjavec, Slovenija in Slovenci. Ljubljana, 1940. Slovenska Straža. Cena din 20.—. Spretni in zelo razgledni zbiratelj in sestavljalec priročnih zbornikov je s to knjigo prekosil samega sebe: na šestih polah nevelikega formata o »Sloveniji«, ki je kot državne tvorbe doslej ni bilo, in o Slovencih z vseh vidikov zbrati in povedati vsaj toliko dogodkov in podatkov, da si moreš o zemlji in narodu ustvariti nazorno sliko, to zmore zmožnost in pridnost. In je zmogla, seveda le v značilnih izrezkih, rekel bi: tipih. Zemljepisni in zgodovinski oris sega v najstarejšo dobo; naše narodno prebujenje je dobilo posebno, obsežnejše poglavje; slovenska prosveta, izražena v bogastvu jezika, književnosti, vsestranske umetnosti, ki jo gojijo zlasti posebne prosvetne ustanove, se nam pokaže v glavnih strujah in zastopnikih; kako stojimo gospodarsko in socialno, je dokaj obširno razloženo. V obliki kronike so na hrbtu priloženega zemljevida »Slovenskega ozemlja« natisnjeni statistični in zgodovinski podatki — originalna, praktična zamisel! Razume se, da je v vsej knjigi zbirka podatkov le iz birka, marsikje prepuščena odločitvi po osebnem mišljenju in prepričanju. Mogli bi tu in ondi biti drugačnega mnenja, v splošnem pa se opaža mirna objektivnost.

Na posebnih vložnih listih krasijo knjigo iz vsega ozemlja Slovencev zbrane slike pokrajin, oz. krajev in znamenitih oseb (narodna noša, Bleiweis, Einspieler, Slomšek, Levstik, Krek, Jeglič, Trubar, Vodnik, Prešeren, Janežič, Gregorčič, Trinko, Maister, Korošec, Župančič, Cankar, Finžgar, Nahtigal, likovni umetniki, Marija Pom. na Brezjah). Tudi glede slik bi se kdo morda odločil za kaj in koga drugega; v splošnem pa bo izbira pravilna. V besedilu je natisnjenih več grafikonov in zemljevidnih narisov; prvi so dobri, narisi so pa medli in ne brez napak.

Za potrebno brzo informacijo o nas samih je ta priročnik prav dobro došel. Na str. 74 je omenjeno naše SPD, pravilno blizu, vendar izven »sportov«.

J. T.

Josip Klovar †. — Ob zaključku številke nam je došla vest, da je 25. maja preminul, v visoki starosti, upokojeni nadzornik Jugoslovanske tiskarne Josip Klovar, naš sotrudnik in vnet planinohodec. Spomnili se ga še bomo.